

A Border collie viselkedése és viselkedésproblémái

Készítette: Szarvas Petra

Témavezető: Dr. Sántori Ágnes, Ph.D.

Budapest, 2017

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	2
II. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	3
2.1. A kutyafélék evolúciója	3
2.2. A kutya házasítása.....	5
2.3. A juhászkutyák eredete	5
2.4. A Border collie története.....	7
2.5. A kutya és az ember kapcsolata	8
2.6. A kutya kommunikációja	8
2.7. A kutyák viselkedésproblémái	10
2.8. A Border collie karaktere és lehetséges viselkedésproblémái.....	10
2.9. Magyarországi felmérés a kutyák viselkedéséről.....	12
III. ANYAG ÉS MÓDSZER	14
IV. EREDMÉNYEK	15
4.1. Magyar válaszok	15
4.2. Külföldi válaszok	22
V. MEGBESZÉLÉS	29
VI. ÖSSZEFOGLALÁS	36
VII. SUMMARY	37
VIII. IRODALOMJEGYZÉK	38
IX. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	40

I. BEVEZETÉS

„A kutya az ember legjobb barátja.”. Nap, mint nap hallhatjuk ezt a mondatot, de mi az igazság belőle? Az ember a történelem kezdete óta állatok között élt. Egészen a 20-21. századig megszokott volt az állatok körüli mindennapi tevékenység végzése, illetve ahol lehetett, igénybe vettük az állatok természetéből fakadó segítséget, így a kutyák védelmező, vadászó és terelő ösztönét is. A mai urbanizálódó és rohanó világban az embereknek szüksége van egy megbízható pontra az életükben, egy társra, egy barátira vágnak, és sok esetben ezt a szerepkört egy háziállat, a kutya tölti be.

Az elmúlt évtized legnépszerűbb kutyafajtájává nőtte ki magát a Border collie, azaz a skót gazdálkodók és juhtenyésztők egyik leghatékonyabb munkaeszköze. A különböző kutyás intelligencia tesztek legjobbjának kikiáltott fajta egyre elterjedtebbé vált mindenhol a világon. Az eredetileg a juhászok keze alatt dolgozó juhászkutyákat ma már családi, városi kedvencként tartják, ahol eredeti munkaköre végzésére lehetősége nem igazán nyílik. Így történhet meg az, hogy az egykori munkakutyák ma különféle viselkedésproblémákkal küszködnek.

Hazánkban és külföldön is jellemző tendencia, hogy a fajtaválasztás előtti tanácsadásban, illetve a kutyák viselkedésproblémáinak megoldásában nagy szerepet játszik az állatorvos. Olyan szakmai tudással bír, amely alapján segítséget tud adni az érdeklődő tulajdonosoknak kiskutya-vásárlás előtt, valamint a folyamatos kölyökkori, állatorvosi kontroll során felmerülő kérdésekre vagy észrevett viselkedési problémákra megoldási javaslatot tud tenni. Kapcsolatai révén olyan viselkedésterapeutákhoz, kutyaiskolákhoz vagy kutyakiképzőkhöz tudja irányítani a tulajdonosokat, ahol megfelelő felkészültséggel rendelkeznek a magatartási gondok kezelésére, és az okok kiderítésére is kellő időt fordítanak.

Kifejezetten a Border collie fajtájú kutyák viselkedésének jellemző elemeivel, illetve a viselkedésproblémáival viszont nem foglalkozik még az állatorvosi szakirodalom, erre irányuló tudományos felmérést még nem végeztek. Dolgozatommal céлом az, hogy egyfajta betekintést nyújtsak a világszerte és itthon is fellelhető Border collie populáció jellemző magatartásbeli problémáira, illetve valamelyest rávilágítsak ezek kiváltó okaira. Céлом az, hogy az állatorvosoknak a fajtáról szerzett tudását bővítsem, ezáltal a tulajdonosokhoz több ismeretanyag és információ eljutását biztosítsam.

II. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A kutyafélék evolúciója

A farkas (*Canis lupus*) és kutya (*Canis lupus familiaris*) a Canidae család tagjai. A család biológiailag szorosan összefüggő fajokból áll, összesen 38 darab fajt tartjuk számon. A vadon élő Canidae fajok közös eredetére vezethető vissza, hogy arcmimikájuk, testbeszédük, testtartásuk és hangadásuk segítségével képesek az egymás közti kommunikációra (SERPELL, 1995).

A kutya eredetével kapcsolatban több teória is elterjedt. Ezen nézetek egyike az, hogy a kutya és a farkas egy közös őstől származik, majd az evolúció során külön evolúciós ágon jöttek létre az évezredek alatt (SAVOLAINEN P., ZHANG Y.P., LUO J., LUNDBERG J., LEITNER T., 2002). Feltehetőleg a közös ősből kialakult kezdeti kutyák vagy más néven „őskutyák” (SZINÁK J., VERESS I., 1999), dominanciaharcok során legyőzött, elnyomott, azaz szubmisszív egyedei kerülhettek közelebbi kapcsolatba az emberekkel a túlélésük érdekében. Fajtársaikkal szociális kontaktusba nem tudtak kerülni, így az ember jelenlétéhez hozzászokva alkalmazkodtak az emberi kultúrához. A vadon élő társaikhoz képest természetük megváltozott, az emberrel való együttélés miatt az önálló feladatmegoldó képességük csökkent, az agresszió mértéke és jelentősége visszaszorult (BRADSHAW J.W., WICKENS S.M., 1992), a viselkedésük kontrollálhatóbbá vált (TOPÁL J., MIKLÓSI Á., CSÁNYI V., 1997). Egy másik elképzelés szerint a kutya őseinek kizárólagosan a farkas tekinthető (CSÁNYI V., 2001). Mitokondriális DNS vizsgálatok támasztják alá, hogy csakis a farkas lehet a kutya őse, mert DNS-ükben csak 12 különböző mutáció található, míg a kutyák és a prérifarkasok, valamint a sakálok DNS-ei 22 helyen különböznek egymástól (CSÁNYI V., 2012).

A farkas (*Canis lupus*) a legintelligensebb ragadozóként számon tartott faj, agyának térfogata 150 és 170 cm³ között van (CSÁNYI V., 2012). Kimagasló értelmi képességeire társas életmódja során tett szert. A farkasok kis létszámú csoportokban, úgynevezett falkákba verődve élnek. A létszám mérete változó, két-három egyedtől akár hét-nyolc egyedig is terjedhet. Együtt vadásznak, védelmezik a területeiket és egymást. Ehhez elengedhetetlen a kifinomult kommunikáció a falka tagjai között, ennek köszönhetően a mimikájuk, testbeszédük igen változatos. A farkas falka önmagát fenntartó szaporodó

egység, az egyedek szoros együttműködése és közös munkája teszi lehetővé a sikeres zsákmányszerzést. Az együttműködésük alapja a hierarchia kiépítettsége, azaz az előnyösebb pozíciókért folytatott vetélkedésekben kialakított rangsor. Önmagában ez viszont nem elég, szükség van a falkatagok közti kötődésre is, ez a legfontosabb viselkedésbeli feltétele a falka fennmaradásának (CSÁNYI V., 2005).

A kutyák természetes falkája az emberi család, amelyben képesek az embert vezetőnek elfogadni és a családi rangsorba beilleszkedni. Az emberekkel és más kutyákkal való együttéléshez elengedhetetlen, hogy kiváló kommunikációs készséggel, jó memóriával rendelkeznek, így képesek a bonyolultabb hierarchiabeli kapcsolatokat kezelni. Kommunikációs eszközként különbség a farkashoz képest, hogy a játékos, kölyökszerű viselkedésük, valamint az ugatás, mint hangadás használata életük végéig megmarad. Különbségként kell megemlíteni azt is, hogy a farkas 160 mimikai jeléhez képest a kutyák csak 80-85 darab jelet használnak (GÁCSI M., GYÖRI B., VIRÁNYI ZS., KUBINYI E., RANGE F., BELÉNYI B., MIKLÓSI Á., 2009).

Lényeges eltérést láthatunk a kutya és a farkas tanítása, képzése során is. Ember által, kézből felnevelt farkasok és felnőtt kutyák viselkedését hasonlították össze egy kutatásban, amelyben elsősorban azt vizsgálták, hogy bizonyos szituációkban az emberi kontaktust mennyire igényli a két faj. A tesztek során a mesterséges helyzetekben az derült ki, hogy a farkasok nem képesek pár másodpercnél tovább koncentrálni egy adott feladatra, nem tudják kizárni az egyéb környezeti ingereket. A kutyák viszont megtanulták, hogyan kell figyelmen kívül hagyni ezeket az ingereket, és képesek kizárólag az emberre fókuszálni, az ő utasításait követni. A nyitottságuk, az emberi kontaktus keresése veleszületett adottságuk. A farkasokkal ellentétben az ember arcát, szeméit és gesztusait figyelik, a tanulási folyamat és a helyzetmegoldások során. A különböző szituációkban a farkasok nem keresik az emberi segítséget, csak saját magukra hagyatkozva, önállóan próbálják megoldani a feladatokat, míg a kutyák igénylik az emberi útmutatást, elvárják, hogy az ember segítséget nyújtson (MIKLÓSI Á., KUBINYI E., TOPÁL J., GÁCSI M., VIRÁNYI ZS., CSÁNYI V., 2003).

2.2. A kutya háziasítása

A szubmisszivitásra való hajlandósága, az alkalmazkodóképessége és a stressztűrése lehetővé tette a kutya ősének domesztikációját. A háziasítással kapcsolatban két elmélet is ismert. Az egyik az, hogy a kutya valamikor egy helyen domesztikálódott, majd innen terjedt tovább. A másik, hogy a kutyát különböző időben és helyeken háziasították. A kutatások azt mutatják, hogy a kutya háziasításának eredeti központja a mai Dánia területe, illetőleg Mezopotámia lehetett. A legújabb elméletek szerint viszont Kelet-Ázsia volt a kiindulópont (HONEYCUTT, 2010).

A legelső, kutyától származó csontok körülbelül 14 ezer évesek, de Szibériában és Kínában 20 ezer éves csontokat is találtak temetkezési helyeken, feltehetőleg a már kezdeti, megszelídített farkastól. Fontos megjegyezni, hogy ezek a csontok a farkasétól nem minden esetben megkülönböztethetők (CSÁNYI V., 2005). Az első kézzelfogható bizonyítékok Irakból és Izraelből származnak, biztosan a háziasított kutyának tulajdoníthatók. A további feltérképezések során találtak Amerikai Egyesült Államok területén 10 ezer évvel ezelőtti leleteket, az Egyesült Királyságban 9 ezer éves, Kínában pedig 7 ezer éves ázsiai maradványokat, amelyek a kutya háziasítására világítanak rá (MIKLÓSI, 2010).

2.3. A juhászkutyák eredete

A háziasítás során a kutyák egyre változatosabbakká váltak, párhuzamosan az emberi kultúra evolúciójával. Különbőféle kutyaváltozatok, azaz kezdetleges kutyafajták alakultak ki egy időben a hagyományos emberi feladatkörök kialakulásával, mint az őrzés, terelés, szánhúzás, vadászat. Az ember a saját munkaigényének megfelelően szelektálta a kutyákat, ennek köszönhető, hogy a kutyafajták létrejöttek. (MIKLÓSI, 2010)

Viselkedésformában két fő juhászkutya típust különítünk el. Mindkettő szelekciója a legelőkön végzett munkája és ugyanarra az ingerre (élő állat) adott megfelelő reakciója alapján zajlott, de a két típus munkabeli stílusa más-más feladatra teszi őket alkalmassá (SERPELL, 1995). Megkülönböztetünk nyájőrző és nyájterelő, vagy más néven nyájhajtó juhászkutyákat. A nyájőrző kutyák feladata nem az állatok hajtása, hanem azok őrzése. A kutya a juhokkal együtt él, felügyeli a legeltetésüket, feladata az, hogy a nyájra leselkedő

veszélyektől, így a ragadozóktól megvédje nyáját. A terelő, hajtó kutyák pedig ezzel ellentétben a juhok vagy más legelő állatok mozgását végzik egyik helyről a másikra, mindezt az ember parancsszavaira. Mindkét csoportba tartoznak kutyafajták szép számmal, de most a nyáját terelő, hajtó kutyák csoportját említeném részletesebben, mert a Border collie is ide tartozik.

A nyájterelő kutyák állománya igen heterogén. Megkülönböztetjük őket aszerint, hogy milyen állatokat (juh, szarvasmarha, ló, szárnyasok), milyen módon hajtanak. Három nagy csoportra oszthatjuk őket:

- „headers” (gyűjtő stílusú)
- „heelers” (hajtó stílusú)
- „catch dogs” (fogókutyák)

A gyűjtő stílusban dolgozó kutyák a nyáj elé menve azt visszafordítják, és az ember irányába elindítják, közvetlen eléje viszik őket. A hajtó stílusú kutyák a legelő állatokat az embertől elhajtják. Az előbbi két csoportba sorolható a magyar Puli, Pumi és Mudi is, valamint a Border collie, az Ausztrál juhászkutya, a Francia és Belga juhászkutyák. Az állatok elfogására és földre terítésére alkalmas kutyákat pedig a hajtás során esetenként kitörő, elszabaduló nagytestű patások megregulázására használták. Ide tartoznak a masztiff-típusú fajták, mint az Amerikai buldog, az Angol masztiff és a Cane corso.

Eltéréseket láthatunk a különböző kontinenseken használt juhászkutyák munkastílusában is, illetve abban, hogy milyen távolságban képesek dolgozni (SERPELL, 1995). Az Ausztrál juhászkutyák testtel és hangadással, ugatással ösztökélik a nyáját mozgásra, míg a brit származású Border collie és az Ausztrál kelpie hang nélkül, lapuló, osonó mozgást végezve, csak a szemüket használva szuggerálja és mozgatja a juhokat. Az úgynevezett Ausztrál cattle dog fajtájú kutyák, amelyeket Ausztráliában használnak marhaterelésre, a marhák lábszárát csípi, hiszen másképp a nagytestű patásokat nem tudja hajtani. Az amerikai kontinensen a fogókutyákat a vadon élő patások elfogására, valamint a ridegen tartott szarvasmarhák földre terítésére használták. A Catahoula leopárdkutya nagy létszámú marhacsordák terelésére alkalmas, feladata a csordából esetlegesen kitörő egyedek visszahajtása.

2.4. A Border collie története

Az Egyesült Királyság mezőgazdaságának egyik fő ágazatának a juhtartás- és tenyésztés számított egészen a 20. századig, eme örökség mind a mai napig fellelhető az ország kultúrájában és állattenyésztési szokásaiban (WALLING, 2014). Az állattartás alappilléreül szolgáltak és szolgálnak mai is a Border collie fajtájú kutyák. Nélkülük a juhok legelőről legelőre hajtása a zord, sziklás hegyvidékeken, a mocsaras tájakon, valamint régen a kereskedelem központjául szolgáló hajókikötőkben lehetetlen vállalkozás lett volna. A juhtartóknak szükségük volt egy olyan juhászkutyára, amely a juhokat olyan könnyedén és finoman mozgatja, amennyire csak lehet, valamint nagy távolságokban is képes önállóan dolgozni. Így született meg a fajta, amely ezeket az igényeket tökéletesen kielégítette, valamint szívóssága miatt jól bírta a hideg, esős brit időjárást és az embert próbáló körülményeket.

A Border collie relatíve modern kutyafajtának számít. Ugyan a juhászok évszázadok óta használták őket a juhok és egyéb állatok hajtására, de a hivatalos kutyatenyésztő szervezet (FCI – Federation Cynologique Internationale) egészen 1977-ig nem ismerte el hivatalos kutyafajtaként őket. A „collie” elnevezés feketét jelentett a régi skót dialektusban, amit a skót-walesi határ mentén beszéltek (DEVINE, 1997). Más források szerint a walesi „coelius”, azaz hűséges szóból származik. Olyan elképzelések is vannak, amelyek a „colley” névnek tulajdonítják az eredetet, amely a skót juhokra széles körben használt jelző. A „border” név pedig egyértelműen a fajta származási helyére, azaz a skót-walesi határra utal (SUSSAM, 1999).

Az ősi, farkastól való eredetére vezethető vissza az a mozgásforma, amely a Border collie munkavégzése során figyelhető meg. Az óvatosság, ahogy megközelíti a nyáját, a zsákmány becserkészésére emlékeztető az osonó, lopakodó, lapuló mozdulatok, a kitartó, hipnotikus tekintet - ezek mind részei a farkas jellegzetes vadászó viselkedésének. Ha a nyáj mellett két kutya együttesen végzi a munkát, jellemző, hogy emiatt a nyáj egy-egy oldalát szemelik ki maguknak. (RÓZSA, 2011). Elmondható tehát, hogy a juhászkutyák terelőösztöne nem más, mint egy elfojtott, megfelelően kontrollált ősi viselkedésforma. Ez tette lehetővé, hogy a farkas háziasítása után a kutyákat nyájörzésre- és hajtásra tudták használni. Egy jó juhászkutyának azonban tudnia kell, hogy meddig mehet el, azaz meg kell állnia a vadászat utolsó lépése előtt, ami a zsákmány megölése és felfalása.

2.5. A kutya és az ember kapcsolata

A kutya rendkívüli alkalmazkodóképességének köszönhetően az emberekkel való együttélés meglehetősen könnyedén zajlik. Az kutyatartás széles körben elterjedésével megkezdődtek a kutya-ember közti kapcsolatra irányuló kutatások. A feltételezés, miszerint az állatok mentálisan és fizikálisan is pozitív hatással vannak az emberekre, beigazolódott (FENNELL, 2000). A kutyatulajdonosokra általánosságban jellemző a pozitív életszemlélet, ritkábban szenvednek depresszióban, elégedettebbek az életükkel, mint a nem kutyás társaik. A kutya egyben a társuk is, aki lelki támaszt nyújt nehéz élethelyzetekben, így például családtagok, barátok elvesztése során segít átlendülni a kritikus pillanatokon. Az ember szociális életére is hatással van a kutya, a gazdák sokkal nyitottabbak, könnyebben teremtenek kapcsolatot más emberekkel. Megfigyelhető az is, hogy a társadalom sokkal pozitívabban ítéli meg a kutyatulajdonosokat, mint a többi állattartót (DENNIS C. TURNER, GERULF RIEGER, LORENZ GYGAX, 2015).

2.6. A kutya kommunikációja

Az emberekkel való sikeres együttélés elengedhetetlen része a tisztán és jól értelmezhető kommunikáció a kutya részéről, amelynek legfontosabb célja a konfliktusok elkerülése. Megkülönböztetünk vokális és nem vokális kommunikációt. A vokálishoz tartoznak a különféle hanghatások, az ugatás, a vonyítás, a szűkülés, a nyüszítés, a csaholás és a vakkantás. Ezeket az ember képes megkülönböztetni és felismerni, képes ebből következtetéseket levonni a kutya kedélyállapotára. Lehetnek félelem vagy agresszió okozta hangok, esetleg egy hisztis kutya unalomból ugatása, de lehet játékra hívó hangjelzés is. A nem vokális kommunikáció részei a kutya arcimimikája, testtartása, testbeszéde – ide tartozik a szőrborzolás, vicsorgás, megemelt fülek, váll és mar – ezek mind olyan jelzései az állatnak, amit a dominancia szempontjából fontosak lehetnek (LANDSBERG G., HUNHAUSEN W., ACKERMAN L. , 2012).

Az állatorvosi munka során fontos, hogy felismerjük a megfelelő metakommunikációs jelzéseket a kutya részéről, így megkönnyítve saját helyzetünket, fel tudunk készülni a kutya reakcióira. A domináns egyedek a szemkontaktust felveszik az emberrel, jellemzően előrefelé mozognak, és ha agresszivitásba csak át a viselkedésük,

támadás előtt szőrüket borzolják, farkukat felcsapják, vicsorognak, morognak és marjukat, hátukat púposítják, így próbálják meg nagyobbak mutatni magukat.

A szubmisszív, alárendelő egyed inkább megadó testtartást vesz fel. Marja, válla leereszkedett, füleit lecsapja, kerüli a szemkontaktust, esetenként behódolhat, ilyenkor hanyattfekszik és hasát mutatja. A rendelőben gyakran találkozhatunk félelmi agressziós kutyákkal, amelyek a fokozott stresszhatás és a pánikszerű félelem miatt akár kitámadhatnak az állatorvosra is. Ilyenkor a kutya viselkedésében az alábbi mintákat figyelhetjük meg, ezt a listát hívják az „agresszió lépcsőjének” (LINDSAY, 2000):

- ásítózás, az orr nyalogatása
- tekintet és fej elfordítása
- teljes test elfordítása, mancsolás
- kitérés, menekülés a helyzetből
- lassú mozgás, lapítás
- stabil fekvés, összekuporodás, farka maga alá húzva
- megadás és hanyattfekvés
- megmerevedés, merev tekintet
- morgás, vicsorgás
- odakapás, odacsattogás
- harapás

A fajták közti különbségek és az egyedi eltérések miatt egyes lépcsők kimaradhatnak, felcserélődhetnek, illetve az is előfordulhat, hogy egyáltalán nem mutatják ezeket a viselkedésmintákat. Ezek igencsak megnehezítik a viselkedés felismerését és dekódolását. Meg kell említeni azt is, hogy egyes fajtáknál a fark nélkülség és a fülcsonkolás miatt a kommunikáció két fontos eszköze kiesik, így eleve nehezebben értelmezhető a viselkedésük, nem csak az ember, de más kutyák számára is.

2.7. A kutyák viselkedésproblémái

A viselkedésproblémák kialakulása visszavezethető az ember életmódjának és a kutya tartási körülményeinek drasztikus megváltozására az utóbbi évszázadban. A viselkedésproblémákat okozhatja a helytelen tartás, a nem megfelelő mozgatás, a rossz nevelés, a szocializáció hiánya és akár az egészségügyi gondok is (FENNELL, 2000). Azt is hozzá kell tenni, hogy a gazdák részéről azért is nőtt meg az igény a kutya problémás magatartásának kezelésére, mert lakásban tartásnál olyan viselkedéselemeket is problémásnak érzékelnek, ami a kutya fajára, fajtájára egyébként jellemző. A viselkedésproblémákat csoportosíthatjuk:

- Agresszivitás
- Félelem, szorongás, pánik, fóbia
- Destruktív viselkedés (rombolás, rongálás, pusztítás, ásás)
- Rendellenes szexuális viselkedés
- Eliminációs problémák
- Sztereotip, kényszeres viselkedések
- Kontroll problémák

2.8. A Border collie karaktere és lehetséges viselkedésproblémái

Kimagasló intelligenciáját a tenyésztők tudatos szelekciójának köszönheti, ugyanis kizárólag az állatok melletti munkában maximálisan helytálló egyedek kerültek továbbtenyésztésre. Intelligenciájuk szorosan összefügg a megfelelni akarásukkal, kitartásukkal és elszántságukkal. Ennek köszönhető, hogy a munkavégzés során képesek bármilyen problémát önállóan, a helyzet gyors és pontos felmérésével megoldani. Érzékenységük lehetővé teszi a gazdára való összpontosítást és a juhokkal való gyengéd bánásmódot is. Jellemző rájuk, hogy gyorsan és precízen engedelmeskednek, mert számukra a legnagyobb jutalom a gazda elégedettsége és beléjük fektetett bizalma. Keresik az emberi kontaktust, hiszen az egész napos együtt végzett munka elengedhetetlen része az, hogy igényelje az ember társaságát (SYKES, 2015).

Érzékenységük lehetővé teszi a gazdára való összpontosítást és a juhokkal való gyengéd bánásmódot is, viszont ennek hátránya az, hogy szélsőséges esetben túlérzékeny, neurotikussá, idegessé válhatnak. Ez feltehetőleg a nem elegendő mennyiségű foglalkozás és az ingerszegény környezet miatt alakulhat ki (PRICE, 2013). Az unalom és a frusztráció, valamint a terelőöszön hiányos levezetése olyan veszélyes tevékenységekre sarkallhatja a kutyát, mint az autók, illetve egyéb közlekedési eszközök kergetése, üldözése. A felgyülemlett energiát le kell vezetnie, ilyenkor a terelőöszönük bármire irányulhat, ami mozog, így előfordul, hogy nem csak a járműveket, de a vadon élő állatokat, a vele együtt tartott házi kedvenceket, de akár a gyermekeket is megpróbálja terelni (SUSSAM, 1999).

Nagy munkaigényük egyik hátránya az, hogy elfoglaltság hiányában és ingerszegény környezetben könnyen frusztráltak lesznek, destruktív viselkedésformákat mutathatnak. A destruktív viselkedések közül a fajtánál megfigyelhetjük az úgynevezett figyelemkereső rombolást is. A kutya ugyanis nagyon gyorsan megtanulja, hogyha valami rosszat tesz, akkor a gazda rögtön felfigyel rá. Számukra nem az a fontos, hogy jól vagy rosszat cselekedett, hanem a jutalom maga a gazda rá irányuló figyelme (FENNEL, 2000). Ez a magatartásforma különösen jellemző a Border collie-ra, hiszen végtelen munkakedve és emberszeretete miatt folyamatos igényli, hogy vele foglalkozzanak.

A nyugtalanság és az unalom krónikus táplálkozási zavarokat is okozhat, gyakran megfigyelhető az ilyen kutyáknál az, hogy „elfelejtenek” enni, vagy pedig a fokozott idegállapotuk miatt habzsolják az ételt. A folyamatos stressz miatt pedig megfigyelhető náluk a hányás és hasmenés is (HORNSBY, 1998). Evési zavar (pica) formájában különböző tárgyakat, berendezéseket vagy akár növényeket is elfogyasztanak, ezek szintén emésztési gondokhoz vezethetnek (DEVINE, 1997). Neurotikus viselkedésük összefüggést mutathat a krónikus vízivással (polydipsia), az ilyen kutyáknál, ha fokozott stresszhatás éri őket, megfigyelhető ez a túlzásba vitt tevékenység.

Sztereotip, kényszeres viselkedésformák közül a saját testének roncsolása, rágása, saját végtagjainak túlzott nyalogatása előfordulhat a Border collie-nál. A tulajdonosok gyakran beszámolnak a fény- és árnyékkergetésről, vagy a kutya saját farkának kergetéséről. Ingerszegény környezetben megfigyelhető, hogy ez a rendellenes, ismétlődésre épülő viselkedésprobléma kialakulhat (PRICE, 2013). Ennek a fajtának különösen fontos, hogy folyamatos elfoglaltsága legyen, valamint energiája napi szinten le

legyen vezetve, ha ez nem valósul meg, akkor ilyen sztereotip viselkedések előfordulásával számolni kell. Hasonló okokra, azaz a nem megfelelő mozgásra, valamint a következetlen nevelési módra vezethetőek vissza az agresszió különféle formái: az ételvédés, a saját játék, gazda iránti birtoklási vágy, valamint a territoriális, területvédő viselkedés (SYKES, 2015). Magas intelligenciájából kifolyólag igényli a határozott gazdát, aki feladatok biztosításával a kutya energiáit levezeti. Ha ezek nem valósulnak meg, akkor a frusztrációját az előbb említett agresszió formáiban vezeti le.

A szeparációs szorongás (félelem, szorongás az egyedüllétől) formái közé sorolhatók a túlzott ugatás, a rombolás, a depresszió, a vizelet- és bélsárürítés (LINDSAY, 2000). A Border collie esetében a szeparációs stressz visszavezethető a fajta emberi kontaktust igénylő természetére, valamint az érzékenységből fakadó szorongásukra. Sokszor öncsonkítás formájában mutatkozik meg, de gyakoribb az, amikor a kutya a környezetét, a berendezési tárgyakat, a falat, ajtókat rongálja meg. A Border collie-t kölyökkorától kezdve érdemes emiatt az egyedülléthez fokozatosan hozzászoktatni, így megelőzve a szeparációs problémákat (DEVINE, 1997).

A fajta érzékeny és figyelmes karaktere, amely lehetővé teszi, hogy a gazdája minden rezdülésére azonnal reagálni tudjon, egyben hátránya is lehet. Emiatt jellemző rájuk az, hogy számukra új helyzetben félelmet mutatnak az idegen, ismeretlen tárgyaktól, állatoktól és emberektől. Ez a félelem szélsőséges esetben átcsaphat félelmi agresszióba, legfőképp más kutyákkal és emberekkel szemben. Az érzékeny, kifinomult érzékszerveiknek egyik hátulütője az, hogy a hangos, hirtelen zajoktól, akár a vihartól, mennydörgéstől, lövéstől, petárdától túlzott, kontrollálhatatlan félelem lehet úrrá rajtuk. Az ilyen erőteljes félelmet pániknak hívjuk, ilyenkor a kutya elveszti kontrollját a viselkedése felett, irányíthatatlanná válik (SYKES, 2015).

2.9. Magyarországi felmérés a kutyák viselkedéséről

Hazai viszonylatban sok felmérés készült a kutyák viselkedésproblémáiról, ezek együttesen vizsgálták a fajtatiszta és keverék kutyák természetét. Az egyiket az egyetemünk jóvoltából egy volt hallgató készítette (Kácsor Alexandra, TDK dolgozat 2016 – Felmérés a hazai kutyatartók körében a kutyáknál előforduló viselkedési problémákról). Kutatómunkája során vizsgálta, hogy milyen mértékben fordulnak elő a hazai kutyák

között a különböző viselkedési problémák. A vizsgált 5650 kutyából a tulajdonosok a legmagasabb minősítéssel, azaz 10 ponttal, a legnagyobb arányban (33,31%) a félelmi problémákat jelölték meg. Ezen belül a csattanó hangok, az autók zaja és a lövések (15,2%), valamint a viharfóbia (12,16%) jelentek meg kimagasló százalékban. Az idegen emberektől (2,38%), a más állatoktól (1,90%), illetve az idegen, ismeretlen tárgyaktól (1,67%) való félelem és idegesség az előző két kategóriához képest kevesebb százalékban bizonyult jellemzőnek.

Az agresszió típusait a gazdák 16,15%-a értékelte 10 ponttal, ebből a territoriális viselkedés érte el a legmagasabb százalékot (5,39%). A családtaggal szembeni agressziót a gazdák 0,2%-a jelölte gyakori előfordulással, míg idegen emberekkel (2,02%), illetve más kutyákkal szemben (3,1%) ez az érték magasabb. A legritkább problémának az eliminációs problémák, azaz probléma a vizelet-és bélsárürítéssel, a farokkergetés és az öncsonkítás bizonyultak (KÁCSOR, 2016).

III. ANYAG ÉS MÓDSZER

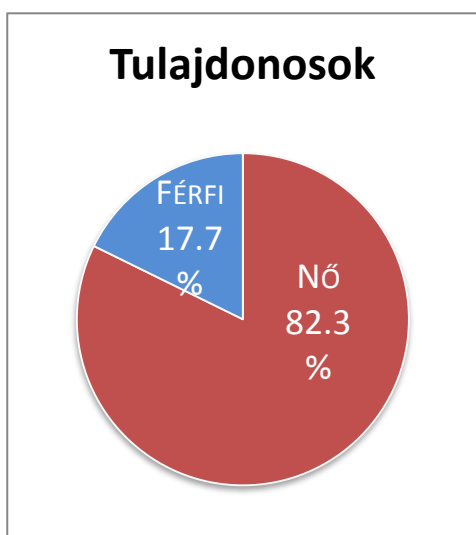
A hatékony kutatáshoz a legideálisabb felmérési módszernek a kérdőíves forma bizonyult. Az összeállított kérdőív 35 darab rövid kérdésből állt, amellyel megvizsgáltuk a kutyaival kapcsolatos alapinformációkat (kora, ivara, származási helye, tartási körülményei), valamint a tulajdonos adatait (kora, neme, lakóhely jellege, előzetes kutyatartói tapasztalat, a Border collie fajtával kapcsolatos ismeretek). Külön kérdéssor vizsgálta a kutya aktivitását, mérhetővé tette, hogy a tulajdonos mennyi időt és milyen gyakran foglalkozik a kutyájával. A kérdőív kitért arra is, hogy eme foglalkozásokat milyen arányban teszik ki a kutyás sportok, illetve a kutyával végezhető, a fajta eredeti munkakörébe tartozó tevékenységek. A kutyák viselkedéselemeinek és a viselkedési problémák tárgyalása a kérdőív végén történt, itt egy ötös erősségű skálán kellett a tulajdonosoknak kiválasztaniuk, hogy mennyire illik a saját kutyáikra az adott jellemzés. Az alábbi öt pontból kellett bejelölniük egyet: „Egyáltalán nem jellemző”, „Ritkán jellemző”, „Gyakran jellemző”, „Többnyire jellemző” vagy „Teljes mértékben jellemző”.

A felmérés során nemcsak a hazai, hanem a külföldi Border collie tartókat is megvizsgáltuk, a kérdőívet elkészítettük angol és magyar nyelven, majd a közösségi média platformján minél szélesebb nemzetközi közönséghez próbáltuk meg eljuttatni. Szeptember 18. és október 10. között összesen 1208 darab kitöltés érkezett a világ minden tájáról. Ebből a magyar nyelvű válaszok 520 darabot, az angol nyelvűek 688 darabot tettek ki. Az eredmények Microsoft Office Excel 2010 program segítségével kerültek elemzésre.

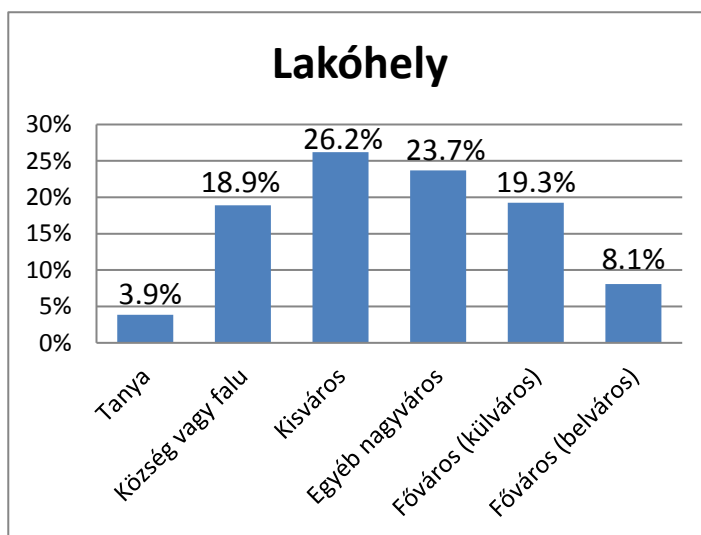
IV. EREDMÉNYEK

4.1. Magyar válaszok

A magyar statisztika 520 darab válaszadás alapján került elemzésre. A kérdőívet kitöltő tulajdonosok 17,7%-a férfi és 82,3%-a nő volt (1. ábra). Lakóhely alapján a 3,9%-uk tanyán, 18,9%-uk községben vagy faluban, 26,2%-uk kisvárosban, 23,7%-uk egyéb nagyvárosban, 19,3%-uk fővárosban (külvárosban) és 8,1%-uk a főváros belvárosában él (2. ábra).

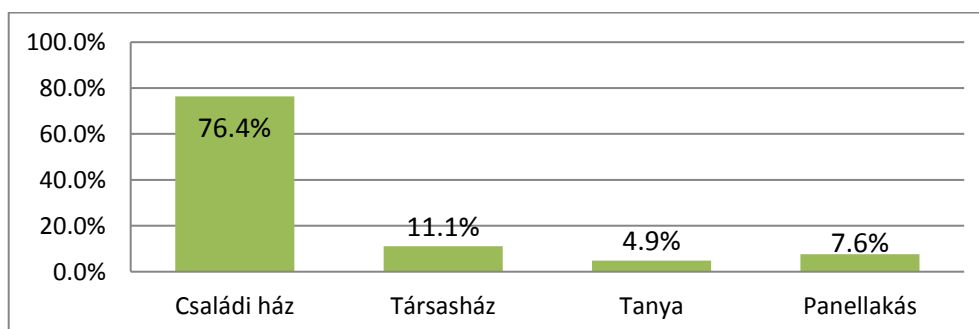

1. ábra

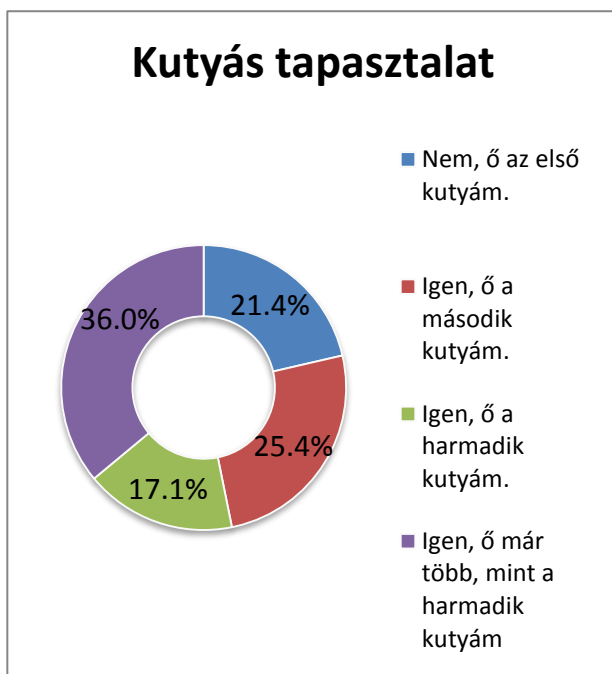
1. ábra

A lakóhely jellegét vizsgálva megállapítható, hogy a válaszadók 76,4%-a családi házban, 11,1%-a társasházban, 7,6%-a panellakásban és 4,9%-a tanyán él (3. ábra).

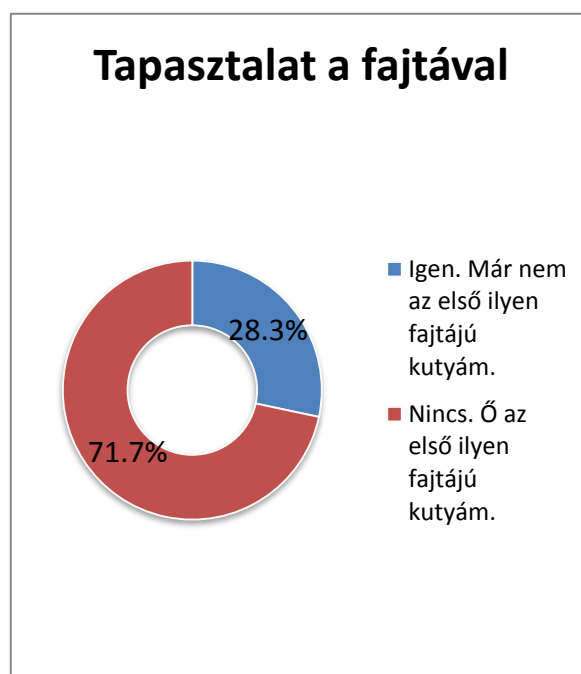

3. ábra

A tulajdonosok 21,4%-nak élete első kutyája a Border collie, a többieknek már volt kutyatartással kapcsolatos előzetes tapasztalata (4. ábra). Továbbá 71,7%-uknak ez az első Border collie fajtájú kutyája, 28,3%-uk már a sokadik ilyen fajtájú kutyáját neveli (5. ábra).

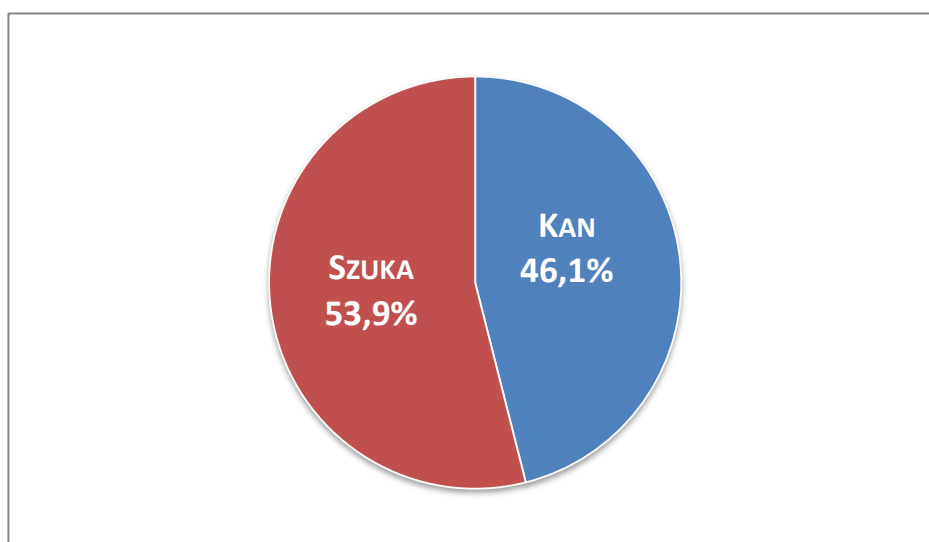

4. ábra

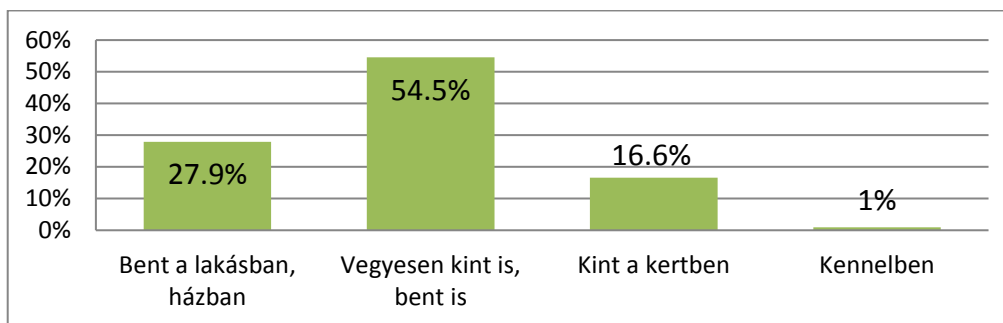
5. ábra

A kutyák adatait vizsgálva megállapítható, hogy a nemek arányában a szukák túlsúlya jellemző (53,9%), a kanok kevesebben vannak (46,1%) (6. ábra). 57,3%-uk ivaros, 42,7%-uk ivartalanított. Ez utóbbit tovább vizsgálva kiderült, hogy a szukák 47,9%-a, míg a kanok 36,0%-a ivartalanított.

6. ábra

A tartási módra jellemző, hogy a gazdák 54,5%-a vegyesen kint is, bent is, 27,9%-a bent a lakásban, házban, 16,6%-a kint a kertben, 1%-a pedig kennelben tartja a kutyáját (7. ábra).

7. ábra

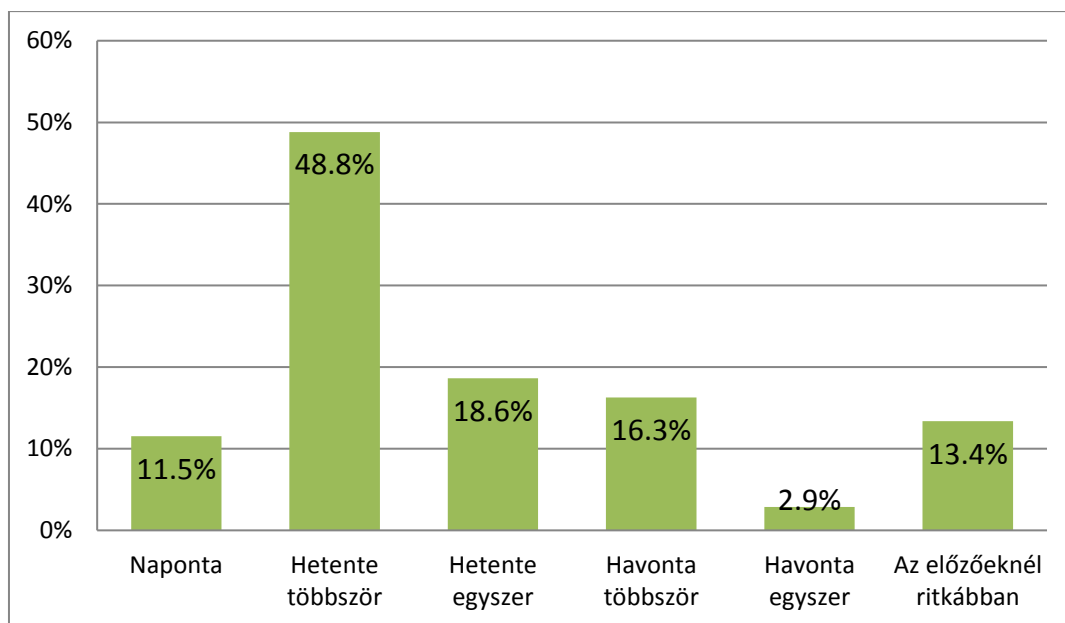
A kutyák 70,3%-a törzskönyves, míg 29,3%-a törzskönyvvel nem rendelkezik. A törzskönyvesek 41,9%-a kiállítási vonalból, 30,0%-a munkavonalból és 28,2%-a vegyesen az előző kettőből származik.

Az aktivitást vizsgáló kérdéssorból kiderült, hogy napi lebontásban az elfoglaltságokkal töltött idő (sétáltatás, képzések) nagy változatosságot mutat. Naponta maximum 1 órát 15,2%-uk, 1-2 órát 40,7%-uk, 2-3 órát 24,5%-uk, 3-4 órát 13,7%-uk és több mint 4 órát 6,0%-uk szán naponta a kutyájára (8. ábra).

8. ábra

A képzésre szánt idő minőségére és gyakoriságára az alábbiak jellemzőek. A tulajdonosok 82,5%-a szerint a kutyájuk részesül valamilyen képzésben, de a 17,5%-a erre a kérdésre nemmel válaszolt. A képzés minőségét 65,1%-uk verseny szintnek, 34,9%-uk hobbi szintnek véli. Az foglalkozásokra szánt idő gyakoriságára a legtöbben a hetente többszöri (48,8%) és a hetente egyszeri alkalmat (18,6%), legkevésbé a havonta egyszeri (2,9%) alkalmat jelölték (9. ábra).

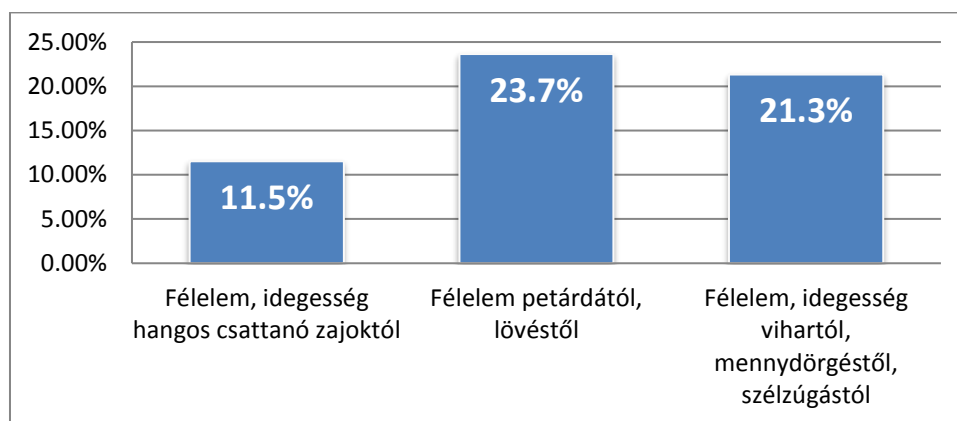

9. ábra

A Border collie eredeti munkakörében a kutyák 39,5%-ának van lehetősége dolgozni, 60,5%-uk egyáltalán nem jár juhok mellé terelni. A terelés gyakoriságát vizsgálva megállapítható, hogy mindössze 5,2%-uk dolgozik naponta vagy hetente többször (6,7%) juhok mellett, 13,8%-uknak erre havonta egyszer vagy két-háromhavonta (24,5%) nyílik lehetősége, míg 42,0%-uknak az előzőeknél ritkábban.

Megkérdeztük, hogy a tulajdonosok mennyire vannak megelégedve a fajtaválasztással és a következőket találtuk. A gazdák 73,2%-a teljes mértékben, 20,6%-uk többnyire, 5,2%-uk félig-meddig elégedett, 1,0%-uk pedig egyáltalán nincs megelégedve a Border collie fajtájú kutyájával.

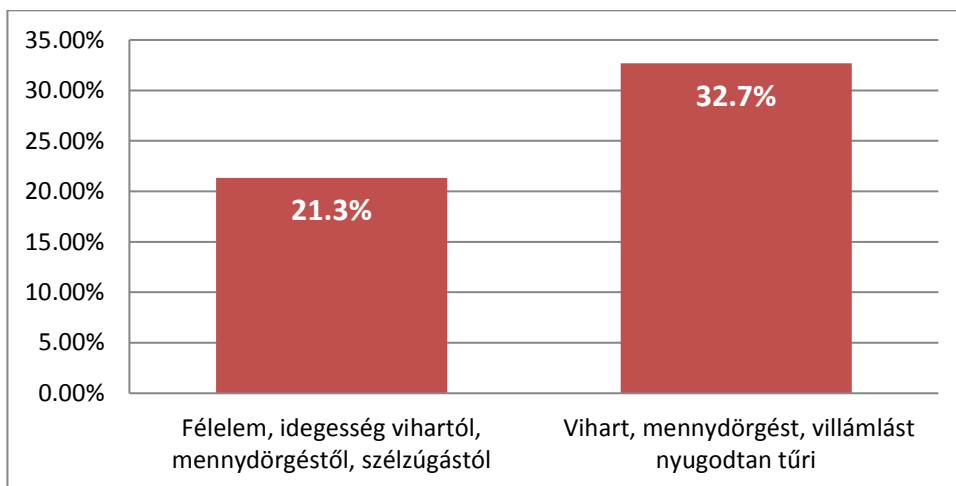
A kérdőívben felsorolt 54 darab viselkedésforma közül a gazdáknak egy ötös skálán kellett bejelölniük, hogy melyik mennyire jellemző kutyáikra. Az alábbi öt jelzóből kellett egyet kiválasztaniuk: „Egyáltalán nem jellemző”, „Ritkán jellemző”, „Gyakran jellemző”, „Többnyire jellemző” vagy „Teljes mértékben jellemző”. Az eredményeket a relatív gyakoriság alapján vizsgáltuk, így láthatóvá vált, hogy a gazdák válaszai alapján a figyelemfelhívó viselkedés (labda, bot dobálása a gazdának) bizonyult a leggyakoribb problémának. Ezt a viselkedést a tulajdonosok 26,4%-a jelölte a legnagyobb, „Teljes mértékben jellemző” értékkel. A második leggyakoribb rendellenes viselkedésnek a félelem, illetve annak formái tűnnek. A kutyák 18,9%-ánál a legmagasabb értékkel jelölték a félelmi problémák előfordulását. A tulajdonosok 23,7%-a szerint a kutyájuk félelmet mutat a petárdától, lövéstől, 21,3%-uk szerint a vihartól, mennydörgéstől, szélzúgástól, valamint 11,5%-uk szerint a hangos, csattanó zajoktól is (10. ábra).

10. ábra

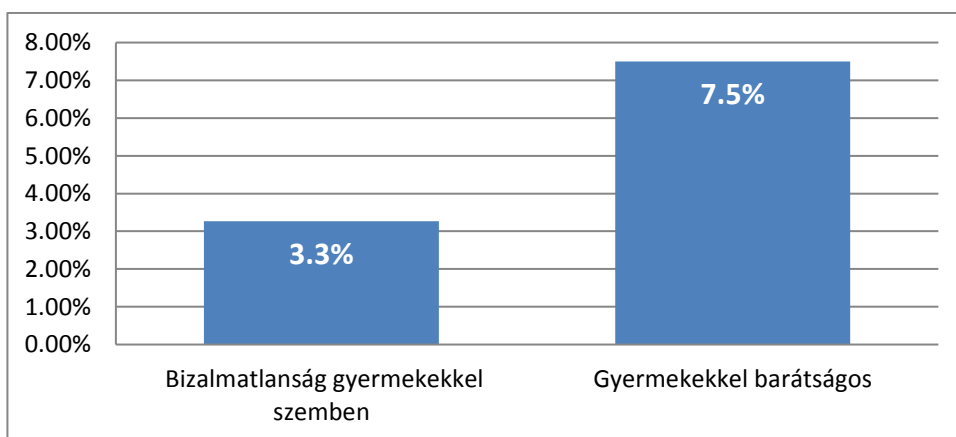
A harmadik helyen végzett a kutyatartók 14,4%-a által bejelölt viselkedéselem, a felugrálás a gazdára, más emberekre. Szintén 14,4%-ban jelölték „Egyáltalán nem jellemző” jelzővel azt, hogy a kutya a szállítóboxban való utazáskor nyugodtan, türelmesen várakozik. Szintén előfordulnak a terelőösztön levezetésének módjai, 7,9%-uknál a más kutyák üldözése, terelése, valamint 5,0%-uknál az autók, közlekedési eszközök kergetése figyelhető meg. Az agresszió különféle formái, a territoriális, területvédő viselkedés 5,2%-ban és a birtoklás, azaz a játék, gazda bevéde 7,9%-ban „Teljes mértékben jellemző” értékkel lett jellemezve. Kimagasló eredményeket kaptunk arra a kérdésre, hogy a kutya a gazdáját, hogyha teheti, mindenhova követi. A válaszadók 52,3%-a jelölte ezt a legnagyobb értékkel. A legritkább viselkedésproblémának az idegen emberekre irányuló agresszió tűnt, ezt a gazdák kevesebb, mint 0,6%-a jelölte meg.

Annak érdekében, hogy minél őszintébb válaszokat kapjunk, néhány kérdést kétszer is szerepeltettünk a kérdőívben, egyszer negatív, egyszer pedig pozitív állításként fogalmaztuk meg ezeket. A félelem, idegesség vihartól, mennydörgéstől, szélzúgástól kérdésre a legmagasabb, „Teljes értékben jellemző” jelzőt a gazdák 21,3%-a választotta, míg a pozitívan megfogalmazott (Vihart, mennydörgést, villámlást nyugodtan tűri) állítást sokkal többen, a gazdák 32,7%-a jelölte a legalacsonyabb, „Egyáltalán nem jellemző” értékkel (11. ábra).

11. ábra

Ugyanígy a gyermekekkel szembeni bizalmatlanságot a tulajdonosok 3,3%-a jelölte a legmagasabb értékkel, majd a gyermekekkel barátságosságot 7,5%-uk jelölte a kutyájára legkevésbé jellemző tulajdonságnak (12. ábra). A kutyák 88,1%-a rendszeresen, míg 11,9%-a egyáltalán nem találkozik gyermekekkel.

12. ábra

Végezetül az eredményeket tovább vizsgáltuk, kíváncsiak voltunk, hogy az egyes tulajdonságok magukkal vonják a viselkedésproblémák gyakoriságát vagy sem. A korrelációs együttható („r”) mutatja meg a két jellemző közti összefüggést, értéke -1 és +1 közötti. A -1 negatív, a +1 pozitív korrelációt, míg a 0 érték korrelálatlanságot jelent. Kiválasztottuk a szerintünk legmeghatározóbb tulajdonságokat, illetve a leggyakrabban előforduló magatartási problémát és megnéztük, milyen kapcsolat van közöttük. A legnagyobb jelentőséggel bíró viselkedésproblémák az alábbiak voltak:

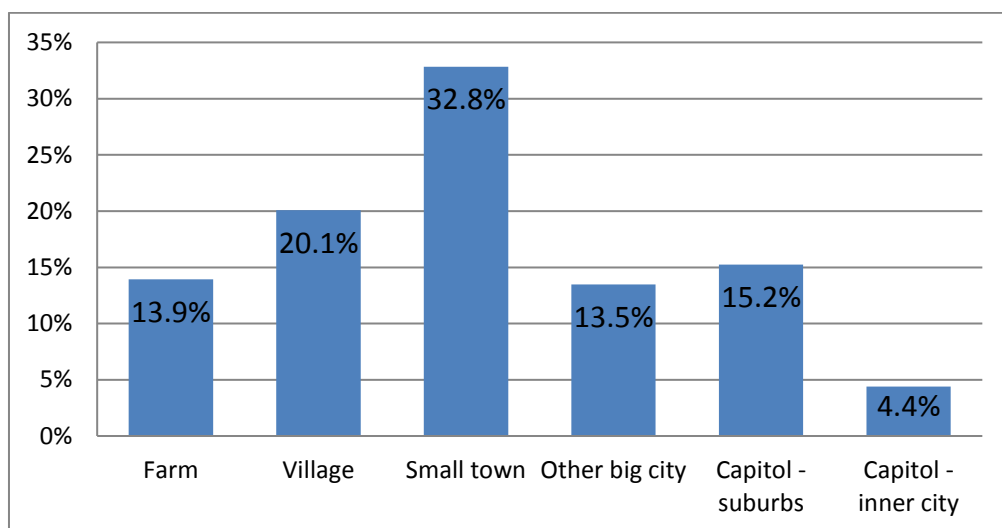
- Félelem petárdától, lövéstől
- Félelem vihartól, mennydörgéstől, szélzúgástól
- Félelem hangos, csattanó zajoktól
- Más kutyák üldözése, terelése
- Territoriális, területvédő viselkedés

Az, hogy a kutyának van lehetősége az eredeti munkakörének megfelelően állatok, juhok mellett dolgozni vagy nincs, a kapott eredmények szerint kihat a viselkedésére. A más kutyák üldözése, terelése, ($r=0,0842$), a félelmi problémák közül a viharfóbia ($r=0,10004$) és a hangos zajoktól való félelem ($r=0,1025$) összefügg a terelési lehetőséggel. A terelés gyakorisága és a problémák előfordulásának korrelációját tovább vizsgálva különbségeket nem találtunk a tevékenységet egyáltalán nem végzők, valamint a napi szinten juhok mellett dolgozó kutyák között. Hasonlóképp korrelációt mutatott a vihartól ($r=0,0773$), illetve a petárdától, lövéstől ($r=0,1019$), a hangos, csattanó zajoktól való félelem ($r=0,0968$) és az, hogyha a gazdának nem volt előzetesen tapasztalata a Border collie fajtával.

Összefüggést véltünk felfedezni aközött, hogy a kutya milyen vonalból származik (munkavonal, kiállítási vonal, vegyesen az előző kettő) és vannak félelmi problémái. A vihartól ($r=0,1080$), a petárdától, lövéstől ($r=0,1181$), a hangos, csattanó zajoktól való félelem ($r=0,0984$) korrelációt mutatott. Az eredményeket tovább elemezve nem találtunk eltérést a korrelációban akkor, ha a kutya munkavonalból vagy kiállítási, illetve egyéb vonalból származott. Az ivartalanítás ugyanígy a fentebb említett három viselkedésproblémával mutatott szorosabb kapcsolatot, legerősebben a viharfóbiával ($r=0,1776$). Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermekekkel való rendszeres kontaktus korrelál azzal, hogy a kutya barátságosan viselkedik a gyermekekkel ($r=0,2094$).

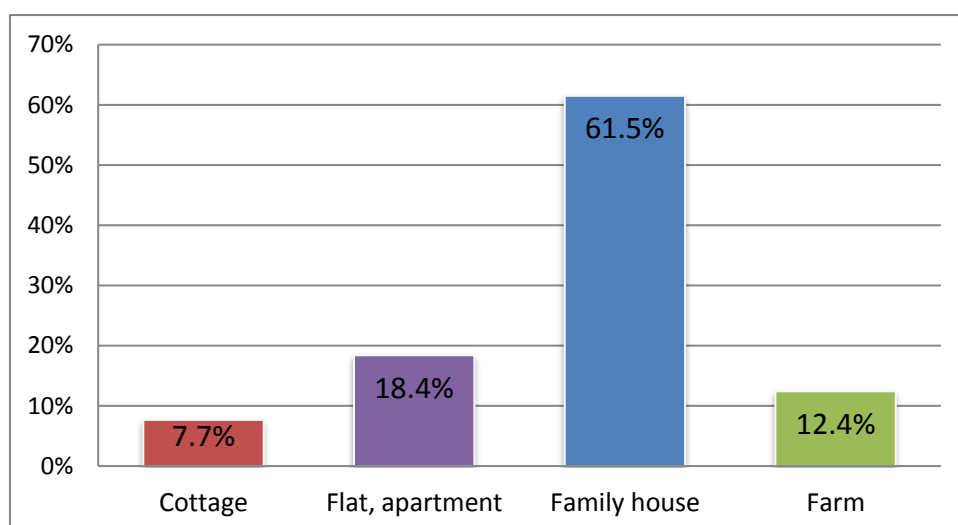
4.2. Külföldi válaszok

Az angol nyelvű statisztika 688 darab válaszdás alapján került elemzésre. A kérdőívet kitöltő tulajdonosok 9,7%-a férfi és 90,3%-a nő volt. Lakóhely alapján a gazdák 13,9%-a farmon, 20,1%-a községben vagy faluban, 32,8%-a kisvárosban, 13,5%-a egyéb nagyvárosban, 15,2%-a fővárosban (külvárosban) és 4,4%-a a főváros belvárosában él (13. ábra).

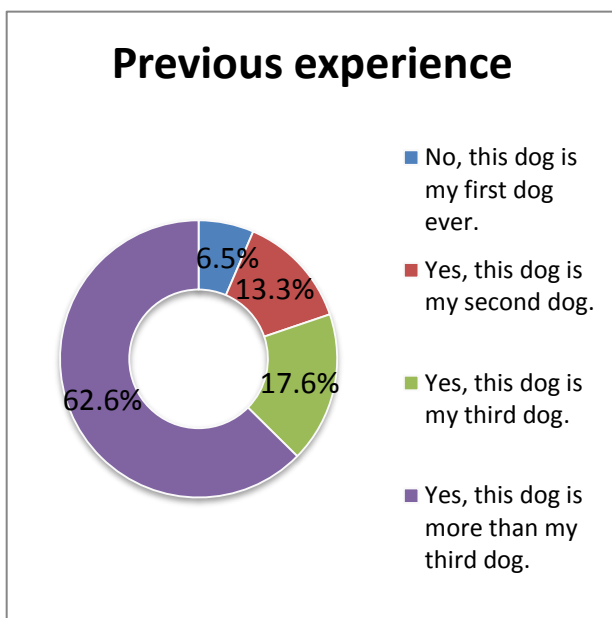
13. ábra

A lakóhely jellegét vizsgálva megállapítható, hogy a válaszadók 61,5%-a családi házban, 18,4%-a lakásban, 12,4%-a tanyán és 7,7%-a vidéki házikóban él (14. ábra).

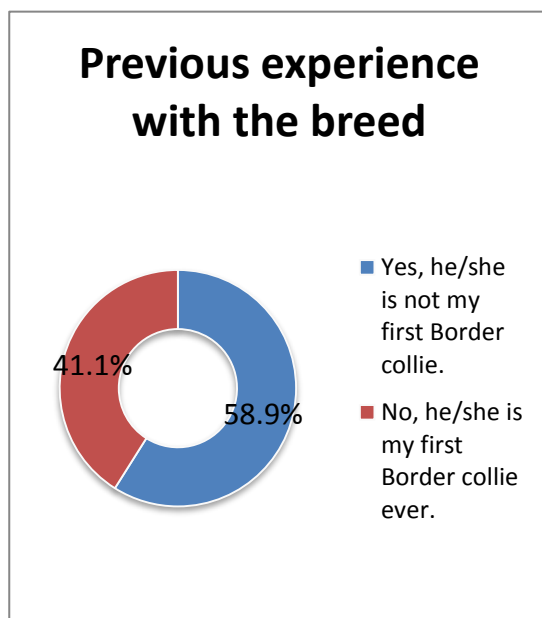

14. ábra

A tulajdonosok 6,5%-nak élete első kutyája a Border collie, a többieknek már volt kutyanneveléssel kapcsolatos előzetes tapasztalata (15. ábra). Továbbá 42,1%-uknak ez az első Border collie fajtájú kutyája, 58,9%-uk már a sokadik ilyen fajtájú kutyáját neveli (16. ábra).

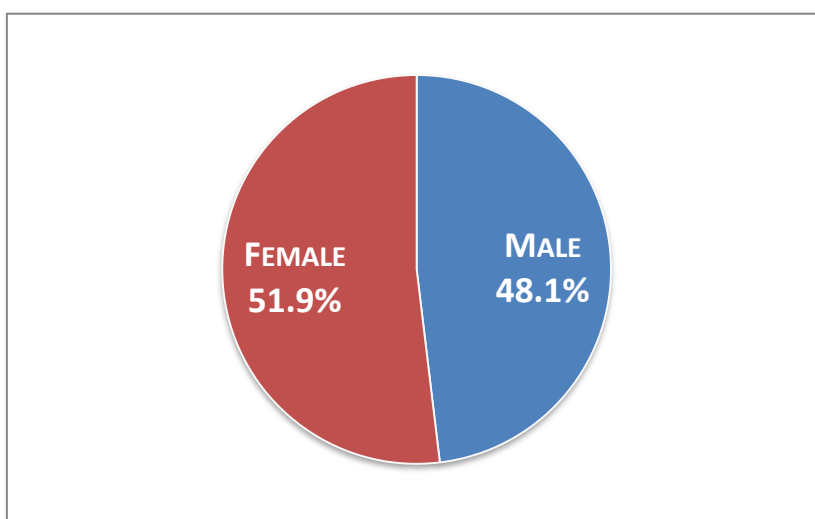

15. ábra

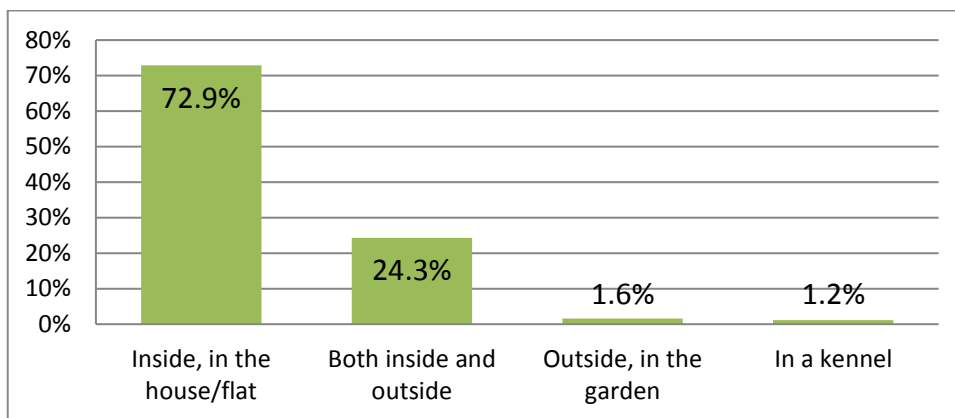
16. ábra

A kutyák adatait vizsgálva azt látni, hogy a nemek arányában a szukák enyhé túlsúlya jellemző (51,9%), a kanok kevesebben vannak (48,1%) (17. ábra). 57,7%-uk ivaros, 42,3%-uk ivartalanított. Ez utóbbit tovább vizsgálva kiderült, hogy a szukák 45,5%-a, a kanoknak pedig 40,9%-a ivartalanított.

17. ábra

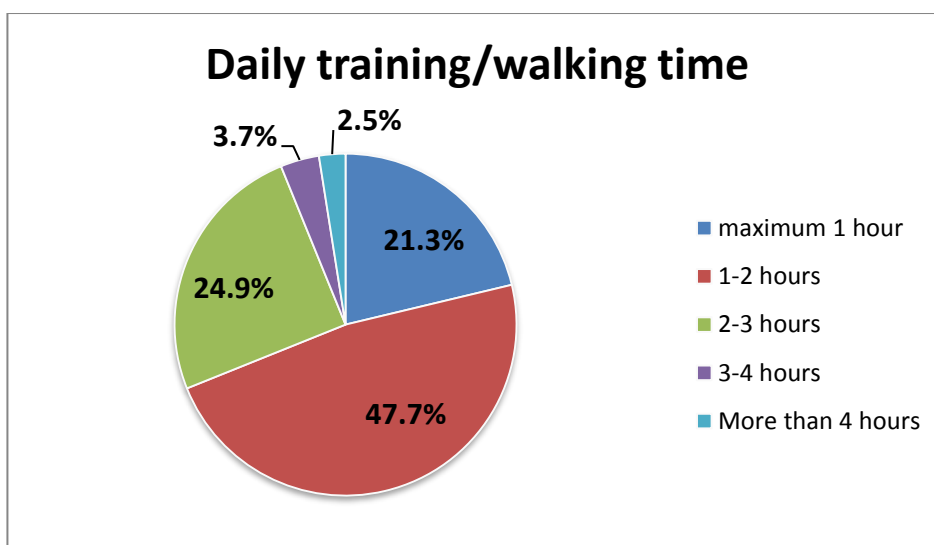
A tartási módra az jellemző, hogy a kutyákat 72,9%-uk bent a lakásban, házban, 24,3%-uk vegyesen kint is, bent is, 1,6%-uk kint a kertben, 1,2%-uk pedig kennelben tartja (18. ábra).

18. ábra

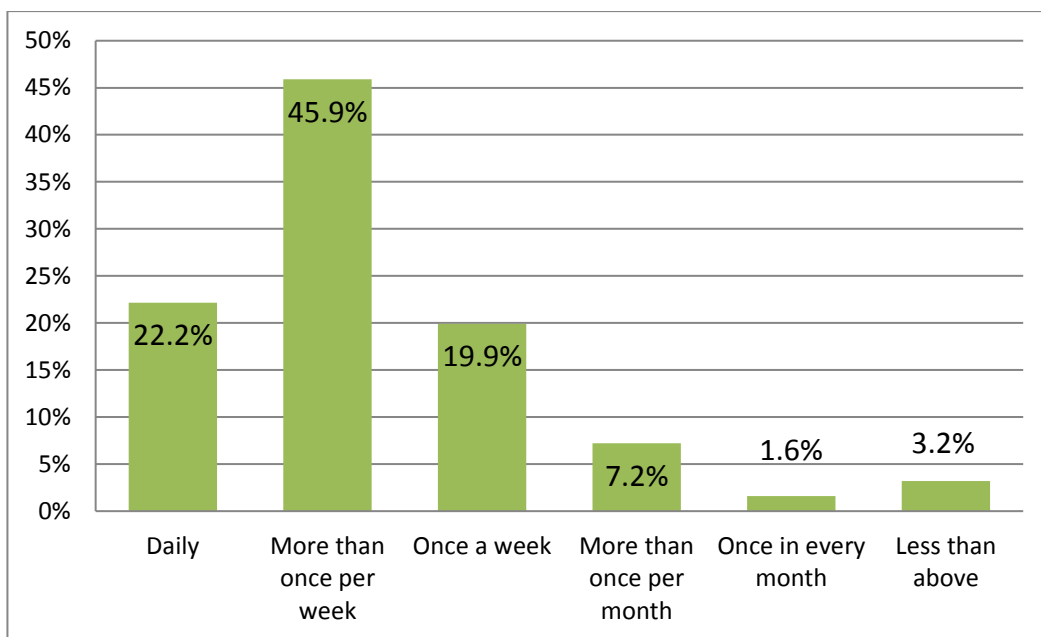
A kutyák 80,5%-a törzskönyves, míg 19,5%-a törzskönyvvel nem rendelkezik. A törzskönyvesek 12,0%-a kiállítási vonalból, 68,5%-a munkavonalból és 19,5%-a vegyesen az előző kettőből származik.

Az aktivitást vizsgáló kérdéssorból kiderült, hogy napi lebontásban az elfoglaltságokkal töltött idő (sétáltatás, képzések) nagy változatosságot mutat. Naponta maximum 1 órát 21,3%-uk, 1-2 órát 47,7%-uk, 2-3 órát 24,9%-uk, 3-4 órát 3,7%-uk és több mint 4 órát 2,5%-uk szán a foglalkozásokra (19. ábra).

19. ábra

A képzésre szánt idő minőségére és gyakoriságára az alábbiak jellemzőek. A tulajdonosok 89,0%-a szerint a kutyájuk részesül valamilyen képzésben, de a 11,0%-uk erre a kérdésre nemmel válaszolt. A képzés minőségét 70,5%-uk verseny szintnek, 29,5%-uk hobbi szintnek véli. A foglalkozásokra szánt idő gyakoriságára a legtöbben a hetente többszöri (45,9%), a naponta (22,2%) és a hetente egyszeri alkalmat (19,9%), legkevesebben a havonta egyszeri (1,6%) alkalmat jelölték (20. ábra).

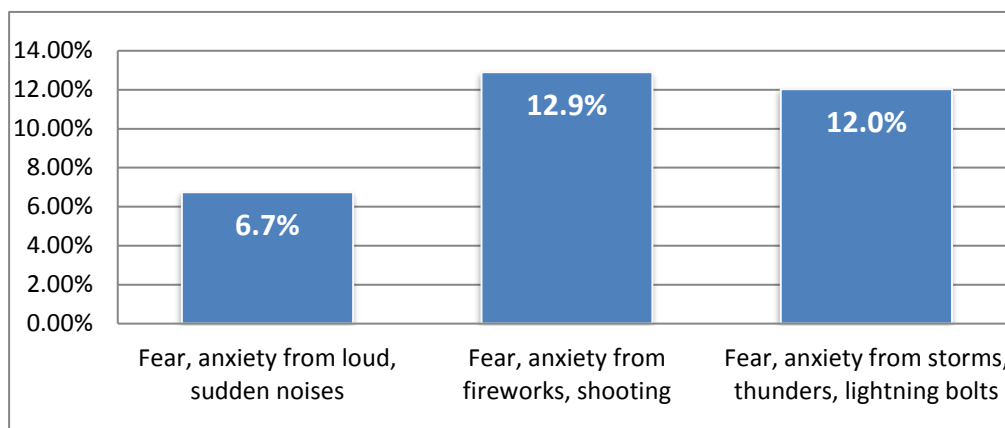

20. ábra

A Border collie eredeti munkakörében a kutyák 54,1%-ának van lehetősége dolgozni, 45,9%-uk egyáltalán nem jár terelni. A gyakoriságot vizsgálva megállapítható, hogy 13,6%-uk dolgozik naponta vagy hetente többször (16,3%) juhok mellett, 10,5%-uknak erre havonta egyszer vagy két-háromhavonta (20,2%) nyílik lehetősége, míg 18,1%-uknak az előzőeknél ritkábban jár terelni.

Megvizsgáltuk, hogy a tulajdonosok mennyire vannak megelégedve a fajtaválasztással és a következőket találtuk. A gazdák 73,5%-a teljes mértékben, 19,2%-uk többnyire, 5,3%-uk félig-meddig elégedett, 2,1%-uk pedig egyáltalán nincs megelégedve a Border collie fajtájú kutyájával.

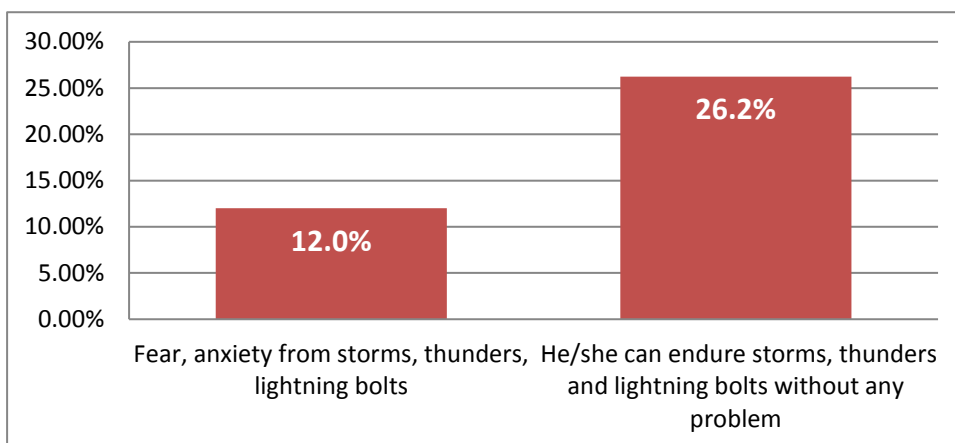
A kérdőív végén felsorolt 54 darab viselkedésforma közül a gazdáknak egy ötös skálán kellett bejelölniük, mennyire jellemzőek a különböző viselkedésproblémák. Az alábbi öt jelzőből kellett egyet kiválasztaniuk: „Egyáltalán nem jellemző”, „Ritkán jellemző”, „Gyakran jellemző”, „Többnyire jellemző” vagy „Teljes mértékben jellemző”. Az eredményeket a relatív gyakoriság alapján vizsgáltuk, így láthatóvá vált, hogy a gazdák válaszai alapján a figyelemfelhívó viselkedés (labda, bot dobálása a gazdinak) rendszeresen előforduló problémának bizonyult. Ezt a viselkedést a tulajdonosok 8,9%-a jelölte a legnagyobb, „Teljes mértékben jellemző” értékkel. A következő leggyakoribb rendellenes viselkedésnek a félelem tűnt. A kutyák 6,4%-ánál a legmagasabb értékkel jelölték a félelmi problémák előfordulását. A tulajdonosok 12,9%-a szerint a kutyájuk félelmet mutat a petárdától, lövéstől, 12,0%-uk szerint a vihartól, mennydörgéstől, szélzúgástól, valamint 6,7%-uk szerint a hangos, csattanó zajoktól is (21. ábra).

21. ábra

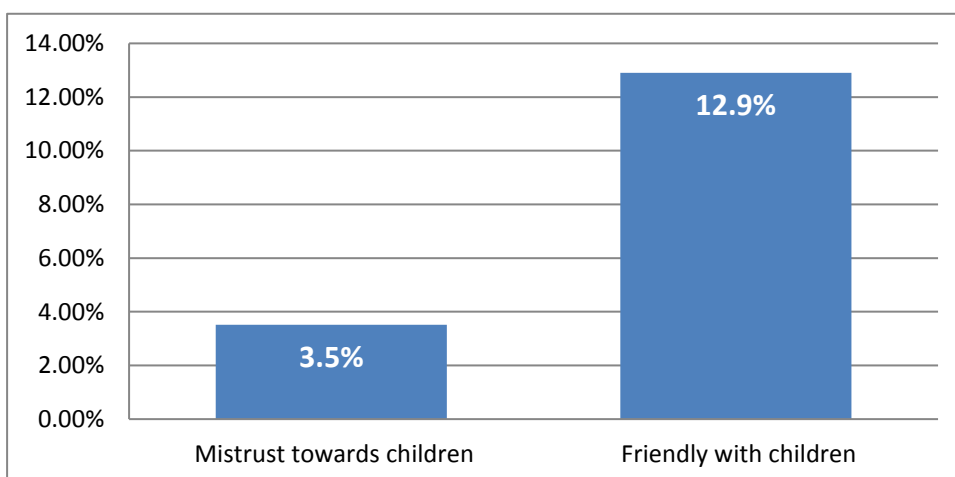
A harmadik helyen végzett a kutyák egy részére jellemző, a terelőőszton levezetésének módja, azaz a más kutyák üldözése, terelése (4,3%). „Egyáltalán nem jellemző” jelzővel 21,7%-ban jelölték azt, hogy a kutya a szállítóboxban való utazáskor nyugodtan, türelmesen várakozik, illetve 14,9%-ban azt, hogy a kutyájuk más kutyákkal barátságosan viselkedik. Az agresszió különféle formái, a territoriális, területvédő viselkedés 2,9%-ban, a birtoklás, azaz a játék, gazda bevéde 3,1%-ban és az ételvéde 3,8%-ban „Teljes mértékben jellemző” értékkel lett jellemezve. Magas eredményt kaptunk arra a kérdésre, hogy a kutya a gazdáját, hogyha teheti, mindenhova követi. A válaszadók 22,7%-a jelölte ezt a legnagyobb értékkel. A legritkább viselkedésproblémának az idegen emberekre irányuló agresszió és a destruktív viselkedés (rombolás, ásás, rágás) tűnt, ezt a gazdák kevesebb, mint 0,3%-a jelölte meg.

Annak érdekében, hogy a kitöltők minél őszintébben válaszoljanak, néhány kérdést kétszer is szerepeltettünk a kérdőívben, egyszer negatív, egyszer pedig pozitív állításként fogalmaztuk meg ezeket. A félelem, idegesség vihartól, mennydörgéstől, villámlástól kérdésre a legmagasabb, „Teljes értékben jellemző” jelzőt a gazdák 12,0%-a választotta, míg a pozitívan megfogalmazott (Vihart, mennydörgést, villámlást nyugodtan tűri) állítást sokkal többen, a gazdák 26,2%-a jelölte „Egyáltalán nem jellemző” értékkel (22. ábra).

22. ábra

A gyermekekkel szembeni bizalmatlanságot a tulajdonosok 3,5%-a jelölte a legmagasabb értékkel, majd a gyermekekkel barátságosságot 12,9%-uk jelölte a kutyájára legkevésbé jellemző tulajdonságnak (23. ábra). A kutyák 88,1%-a rendszeresen, míg 11,9%-a nem találkozik gyermekekkel. Az emberekkel szembeni bizalmatlanságot 2,9%-uk jelölte igaznak, míg a pozitív megfogalmazású állítást, az emberek iránti barátságosságot 12,3%-uk jelölte legkevésbé jellemző viselkedéslemnek.

23. ábra

Végezetül az eredményeket tovább vizsgáltuk, kíváncsiak voltunk, hogy az egyes tulajdonságok magukkal vonják a viselkedésproblémák gyakoriságát vagy sem. A legjelentősebb korrelációt mutató viselkedésproblémák az alábbiak voltak:

- Félelem petárdától, lövéstől
- Félelem vihartól, mennydörgéstől, szélzúgástól
- Félelem hangos, csattanó zajoktól
- Más kutyák üldözése, terelése
- Ételvédelem

A különböző félelmi problémák egymással pozitív korrelációt mutatnak, a viharfóbia a petárdától, lövéstől ($r=0,4635$), valamint a hangos, csattanó zajoktól való félelemmel ($r=0,2598$). Ugyanígy a petárdától, lövéstől való félelem a hangos, csattanó zajoktól való félelemmel ($r=0,3987$).

Az, hogy a kutyának milyen szintű képzésben van része (hobby szint, versenyszint), a kapott eredmények szerint kihat a viselkedésére. A más kutyák üldözése, terelése, ($r=0,0372$), a félelmi problémák közül a viharfóbia ($r=0,0488$) és a hangos zajoktól való félelem ($r=0,0375$) összefügg a terelési lehetőséggel. A terelés gyakoriságának és a problémák előfordulásának korrelációját tovább vizsgálva különbségeket nem találtunk a tevékenységet egyáltalán nem végzők, valamint a napi szinten juhok mellett dolgozó kutyák között. Hasonlóképp összefüggést mutatott a más kutyák üldözése, terelése ($r=0,0415$) és az, hogyha a gazdának nem volt előzetesen tapasztalata a Border collie fajtával.

Kapcsolatot véltünk felfedezni aközött, hogy a kutya milyen vonalból származik (munkavonal, kiállítási vonal, vegyesen az előző kettő) és vannak félelmi problémái. A hangos, csattanó zajoktól való félelem ($r=0,0568$) pozitív korrelációt mutatott. Az eredményeket tovább vizsgálva itt sem találtunk eltérést a korrelációban akkor, ha a kutya munkavonalból vagy kiállítási, illetve egyéb vonalból származott. A gazda neme az ételvédelemmel mutatott kapcsolatot ($r=0,0248$), de sem a nőknél, sem férfiaknál nem mutatkozott különbség az összefüggés mértékében.

V. MEGBESZÉLÉS

A kérdőívet javarészt nők töltötték ki, amely köszönhető elsősorban annak, hogy a nők nyitottabbak, empatikusabbak, háziállataikra nagyobb figyelmet fordítanak a férfiakkal, emiatt a kutyáik viselkedésével kapcsolatban is készségesebben vesznek részt kutatásokban. Jellemző rájuk a jó problémamegoldó képesség, ezért ha viselkedésproblémát tapasztalnak a Border collie fajtájú kutyájuknál, készek beszélni róla és nyitottak a kezelési módokra is. A válaszadók nagy része vidéki kis- vagy nagyvárosban él, lehetősége van a kutyáját megismertetni különböző városi szituációkkal, különféle hanghatásokkal és vizuális ingerekkel találkozni. Az esetek javarésztében viszont a nyüzsgő, zajos környezet miatt alakulhatnak ki a különféle félelmi problémák is. A főváros belvárosából kevesebb eredmény érkezett, feltehetőleg nem sok kutyatartó él abban a közegben, főleg egy ilyen nagy energiaigényű fajta tartása nem túl szerencsés a zsúfolt, zöldövezettől mentes környezetben. A tanyákon élő emberek töltötték ki a legkevesebben a tesztet, ők azok, akik a külvilággal kevésbé érintkeznek, valamint az internetelés sem minden esetben biztosított náluk. Ezzel ellentétben az angol kérdőívet kitöltők közül az emberek jóval nagyobb arányban élnek tanyán (farmon), illetve falusi környezetben. Ez arra vezethető vissza, hogy külföldön eleve tudatosan ennek az életmódnak megfelelően választanak fajtát a tulajdonosok. Gazdálkodnak, haszonállatokat tartanak és ennek elengedhetetlen kelléke a Border collie, aki a napi munkavégzésüket nagyban segíti. A lakóhely típusában az itthoni és a külhoni válaszadók között is a családi ház szerepelt legelső helyen.

Összefüggést mutatott az is, hogyha a tulajdonosnak nem volt előzetes tapasztalata a kutyatartással vagy a Border collie fajtával és viselkedésproblémás a kutyája. Ilyen esetben a gazdák nem tudják, hogy mi az, ami még tolerálható helytelen viselkedés a kutya részéről, mi az a határ, ameddig a kutya elmehet. Tévedésből sokan azt hiszik, hogy a fajta magas intelligenciája miatt nem kell őket tanítani vagy korlátozni bármiben, majd maguktól tudni fogják, hogy mit szabad és mit nem. Ez egy tipikus kezdő gazdás hiba, amit ha nem orvosolnak idejében, akkor a kutya különféle rendellenes magatartásformákat fog mutatni. A külföldi válaszadók közül az első kutyával vagy az első Border collie-val rendelkező gazdák aránya jóval kisebb volt, ez utóbbi nagymértékben eltért a magyar válaszok arányától. Az első Border collie-t alig 20 éve importálták Magyarországra, míg

kint évszázados múltra vezethető vissza a fajta történelme, így az emberek sokkal régebb óta ismerik őket, és sokkal inkább tisztában vannak a fajta igényeivel.

A kutyák ivararánya többnyire megegyezett mindkét kérdőívnél. A szukák enyhe túlsúlya jellemző, ami köszönhető az egy fokkal pozitívabb megítélésüknek a kanokkal szemben. A szukákat általában érzelmesebbnek, bújósabbnak és temperamentumosabbnak, míg a kanokat agresszívnek és önfejűeknek vélik. A magyar válaszadók nagyobb részt ivartalanítják a kutyáikat, mint a külföldiek, viszont itthon a kanok kisebb százalékban ivartalanítottak, mint más országokban.

A törzskönyv kérdésében itthon még mindig nem eléggé elterjedt nézőpont az, hogy fajtatiszta kutyának csak a származási lappal rendelkezők számítanak, a többi hivatalosan csak fajtajellegű keverék. A külföldi válaszadóknál nagyobb arányban megfigyelhető, hogy tudatosan vásárolnak törzskönyves kutyákat. A magyar gazdák elmondása szerint a kutyáik legtöbbször kiállítási vonalból származik, utána azonos arányban munka- vagy kevert vonalúak. Az angol nyelvű kitöltők közül viszont erre a kérdésre kimagaslóan sokan jelölték, hogy munkavonalú kutyájuk van, csupán elenyésző a kiállítási vagy kevert vonalú Border collie. Ez szintén arra vezethető vissza, hogy külföldön az embereknek több lehetősége nyílik a gazdálkodásra, állattartásra és hosszú hagyománya van a megfelelő juhász kutyák tartásának, akik segítenek az állatok hajtásában. Bebizonyosodott, hogy a külföldi országokban élő tulajdonosok tisztában vannak az életkörülményeikkel és a fajta igényeivel, ennek megfelelően választanak abból a vonalból, amelyik hozzájuk legjobban illik. A munkavonalú Border collie kifejezetten a hatalmas munkabíráásra és munkakedvre lett szelektálva, míg a kiállítási vonalúakban ezek a tulajdonságok el lettek nyomva.

A tartásmódra irányuló kérdéseknél kiderült, hogy a magyar válaszadók többsége kint és bent is, míg a külföldi kitöltők inkább bent a házban, lakásban tartják a kutyáikat. Érdekes, hogy az angol válaszadóknál pár tized százalékkal nagyobb arányban vannak azok, akik kennelben tartják a kutyát. A munkacélra tartott Border collie-nál ez elég gyakran megfigyelhető jelenség, hiszen a napi munka során összekoszolja magát annyira a kutya, hogy nem engedik be a házba, viszont felügyelet nélkül a kertben sem maradhat, ezért köztes megoldásként kennelt alakítanak ki számára.

A napi foglalkozásokra szánt időből kiderül, hogy a gazdák egy része tudja, hogy a fajta sok elfoglaltságot igényel, ennek megfelelően sok időt fordít a lemozgatásra, de a többség naponta 2 óránál kevesebbet foglalkozik a kutyával. Ebből kifolyólag nem véletlen, hogy annyi viselkedésprobléma alakul ki ennél a kutyafajtánál, hiszen folyamatos, egész napos munkavégzésre lettek kitenyésztve, nem megfelelő nekik a naponta pár órás mozgatás.

A Border collie munkaéhsége és kitartása miatt fontos, hogy legyen valamilyen állandó elfoglaltsága, amely biztosítja, hogy fizikálisan és mentálisan is elfáradjon. A magyar gazdák kisebb százalékban biztosítanak a kutyájuknak valamilyen képzést, mint a külföldiek. Szintén lényeges különbség, hogy a külföldi válaszadók nagyobb arányban képzik a kutyáikat verseny szinten, mint a magyarok. Ez annak köszönhető, hogy kint sokkal nagyobb kultúrája van a kutyatartásnak és a különféle kutyás sportoknak, több lehetőség kínálkozik a kutyák képzésére, vannak megfelelő trénerok és edzési lehetőségek a kutya minőségi lefárasztására. A képzések gyakoriságánál a legnagyobb különbség abban mutatkozott meg, hogy a külföldön élő kutyák közül majdnem dupla annyian vesznek részt napi szinten valamilyen kutyás sport tréningjén, mint a hazaiak. Általánosságban azt láttuk, hogy a tulajdonosok életmódjába a heti többszöri vagy egyszeri edzések, kutyás foglalkozások férnek bele.

A terelésnek hiába van Magyarországon is nagy hagyománya, de klasszikusan nem a Border collie-t, hanem a magyar fajtájú juhászkutyákat használják erre a célra, míg más országokban a Border collie az első számú terelőkutya. Itthon az előbb említettek miatt kevesebb ilyen fajtájú kutyának van lehetősége a juhok vagy más állatok melletti munkára, terelésre, mint külföldön. Erre vezethető vissza az is, hogy a magyar válaszadók nagyon kis arányban jelölték meg azt, hogy a kutyájuknak lehetősége van napi szinten juhok mellett dolgozni.

A tulajdonosok elégedettségét vizsgálva elmondható, hogy majdnem kétharmaduk teljesen vagy többnyire elégedett a kutyájával, a többiek kevésbé vagy egyáltalán nincsenek megelégedve. Ez a nem megfelelő előzetes tájékozódás miatt is lehet, azaz, hogy leendő gazdákként nem kellő körültekintéssel választották ki a fajtát. Nem voltak tisztában azzal, hogy a Border collie milyen karakterű kutya, illetve milyen igényei vannak, milyen életkörülményeket kell neki biztosítani. Az okokra adható válaszok közül a leginkább a fajta túlérzékenységét, féltékenységét, a viselkedési problémáit, valamint a túl nagy

mozgásigényét emelték ki. Ez is alátámasztja azt, hogy a szükséges információk nem jutnak el megfelelően a kiskutyavásárlókhöz, szélesebb körű tájékoztatásra volna szükség.

A fajta viselkedésének részletes elemzésekor jórészt a különböző félelmi problémák kerültek az első három hely egyikére, mellette még kiemelkedően a figyelemfelhívó viselkedések (bot dobálása a gazdának, felugrás) és az agresszió különféle formái, (territoriális magatartás, birtoklási vágy) kerültek előtérbe. A külföldi válaszadóknál a territoriális viselkedés helyett az ételvédést jelölték a legtöbben, mint agresszív magatartást. Ennek egyik oka lehet az, hogy a hazai Border collie tulajdonosok több mint fele vegyesen kint is, bent is, illetve teljesen kint a kertben tartja a kutyáját, így annak van lehetősége területet őrizni, van lehetősége a territoriális viselkedésének kialakítására. Ezzel ellentétben a külföldi kutyatartók javarésze bent a lakásban, házban tartja az állatát, így egy olyan konfliktushelyzetet alakít ki, amit az agresszió más formájában (ételvédés) fog a kutya levezetni.

A félelmi problémák közül a hanghatásokra adott reakciók bizonyultak gyakorinak, így a kutyák többsége a viharfóbia, a petárdától és lövéstől, valamint a hirtelen, csattanó hangoktól való félelem jeleit mutatja. A fajta kiemelkedően érzékeny juhászkutyának számít, a túl sok hirtelen inger negatív hatással van rá, megfelelő hozzászoktatás nélkül a fent említett módon reagálnak. Az érzékenységük elengedhetetlen ahhoz, hogy az állatok terelését nagy távolságokból és magas színvonalon tudják végezni, a gazdák általában ezzel a tulajdonságukkal nincsenek tisztában és értetlenül állnak a kutya pánikszerű reakciói előtt. A kutyatartók részéről a tudatos fajtaválasztás és a kiskutya tudatos nevelése, megfelelő szocializációja megelőzhetné ezeknek a viselkedésbeli hibáknak a kialakulását.

A Border collie, ha teheti, mindenhova követi gazdáját, igényi a folyamatos emberi kontaktust. Szintén a tulajdonos iránti elkötelezettségük és az interakció iránti igényükre vezethető vissza az, hogy figyelemfelhívó viselkedést mutatnak, azaz játékot, botot dobálnak a gazdájuknak, valamint előszeretettel ugrálnak fel rá vagy más emberekre. Ezek olyan problémák, amiket a gazdák a határozott és tudatos neveléssel kiküszöbölhetnek.

A korrelációs együttható a viharfóbia és a petárdától, lövésektől való félelem esetében vette fel a legmagasabb értéket, így a legszorosabb összefüggés is köztük sejthető. A kutyák származása (kiállítási vonal, munkavonal, vegyesen mindkettő) összefügg a viselkedésproblémák gyakoriságával. Viszont az, hogy a kutya munkavonalból, kiállítási

vagy egyéb vonalból származik, nem mutatott különbséget a korrelációban, mert egyforma mértékben fordult elő minden vonalban a rendellenes magatartás (félelem, territoriális viselkedés, ételvédés, birtoklási vágy, figyelemfelkeltés, más kutyák terelése, üldözése). Sejthető az, hogy a származásnak közvetlenül nincs hatása ezen viselkedéselemek előfordulásának gyakoriságára, hanem ezek a fajtára jellemző, általános problémák. A magatartásuk okainak pontosabb feltárása érdekében további vizsgálatokra lenne szükség. Nem elegendő a gazdák jellemzésére hagyatkozni, hanem a gyakorlatban is kellene a kutyák viselkedését elemezni. Háttérben húzódó genetikai ok lehet az, hogy a kiállítási vonal esetében a küllemre szelektálás miatt nem annyira figyelnek oda a kutyák karakterére és a mentális állapotára, így sokkal könnyebben kerülnek továbbtenyésztésre a túlérzékeny, neurotikus, viselkedésproblémákra hajlamos egyedek. Ugyanígy a munkavonalú kutyáknál is gyakoriak a rendellenes magatartásformák, mert sok tulajdonos nincs tisztában egy munkakutya igényeivel és nem tud elég elfoglaltságot nyújtani a kutyája számára, aminek következménye az, hogy a kutya frusztrálttá válik, és energiáit másképp vezeti le.

A kérdőív során pozitív és negatív hangvételű állításokról kellett a kutyatartóknak eldöntenie, mennyire igazak a kutyáikra. Az emberi természet egy érdekes jellemzőjére világított rá ez, mert a tulajdonosok őszintebben válaszoltak, akár a kevésbé előnyös jelzővel arra a kérdésre, amely egy pozitívabb tulajdonságot írt le a kutyáról. Negatívan megfogalmazott mondatok esetében viszont nem mindig vallják be maguknak, hogy a kutyának viselkedési problémái vannak. A gyermekekhez fűzött kapcsolatot vizsgálva, ha az állítás negatív formában lett írva (Gyermekekkel bizalmatlan), akkor az emberek kisebb százalékban vallották be, hogy a kutyájukra ez igaz. Viszont ha ugyanezt állítást pozitívan fogalmaztuk meg (Gyermekekkel barátságos), akkor a tulajdonosok az előző állításhoz képest nagyobb arányban jelölték azt, hogy a kutyájukra ez a viselkedés nem igaz. A viharfőbiánál a hasonlóan megfogalmazott állításoknál szintén ezt a tendencia látható.

Az állatorvosnak kiemelt szerepe van abban, hogy a viselkedésproblémák lehetséges egészségügyi hátterét kizárja. A Border collie fajtára jellemző betegségek közé tartoznak a különféle szembetegségek, amelyek többsége a kutya látásának részleges vagy teljes romlásához, vaksághoz vezethetnek, ilyen a CEA (Collie Eye Anomaly) elnevezésű öröklődő szembetegségük. A rosszul látó vagy vak kutya magatartása gyökeresen megváltozhat, félelmet mutathat olyan dolgok iránt is, amelyek előtte nem voltak számára ijesztőek, valamint a reakciójuk sokszor pánikká is erősödhet. Gyakran előfordulnak a

fajtánál az ízületi bántalmak, így a csípő-, váll- és könyökízületi elváltozások, diszpláziák, illetve az OCD (Osteochondrosis dissecans). Ezek mind nagy fájdalommal járó kórképek, amely során a kutya egy enyhébb fizikai behatásra is agresszióval válaszol, így akár ezek az egészségügyi problémák is állhatnak az emberekkel szembeni agresszivitás hátterében.

Magyarországon, valamint külföldön a Border collie viselkedési problémáival még kevesen foglalkoznak. Ma már egyre több irodalom érhető el ebben a témakörben és egyre bővül azoknak a szakembernek a száma, akik elkezdtek a fajtával kapcsolatos viselkedésformákkal foglalkozni. Azonban még sok ember így sem veszi komolyan, nem ismeri el, hogy a kutyájának gondjai vannak, vagy éppen nincs elég türelme, megfelelő anyagi háttere ahhoz, hogy a megfelelő szakember segítségét kérje. Felmérésünk rámutatott arra, hogy a probléma valós hazánkban és más országokban is, sőt a Border collie egyre növekvő népszerűségének, a nem megfelelő fajtaválasztásnak és tartási körülményeknek köszönhetően előfordulása egyre gyakoribb. Emiatt elengedhetetlen, hogy az állatorvosok kellő ismeretanyaggal rendelkezzenek a fajtát illetően. Fontos, hogy széleskörű tájékoztatással tudjanak szolgálni a tulajdonosoknak a megfelelő fajtájú kutya kiválasztásával, annak nevelésével, tartásával kapcsolatban, valamint szükség esetén viselkedésproblémák kezelésében jártas szakemberekhez tudja irányítani őket.

Border collie kiskutya vásárlása előtt érdemes minden leendő gazdának átgondolnia azt, hogy mennyi minőségi időt tud majd a kutyára szánni. A fajta érzékeny volta miatt sok türelemre, fokozatos, ingerekben gazdag szocializációra van szüksége a kölyöknek ahhoz, hogy teljes értékű, félelemtől és agressziótól mentes, jó idegrendszerű felnőtt kutya váljon belőle. Naponta több órás foglalkozást kell számára biztosítani ahhoz, hogy mentálisan és fizikálisan is elfáradjon, ezzel megelőzve a magatartási gondok kialakulását. Körültekintően kell megválasztani a származását is, mert az örökletes betegségek (szemproblémák, diszplázia) miatt kialakuló elváltozások kihatnak a kutya életminőségére és viselkedésére. Érdemes olyan kutyatenyésztőt választani, aki csak a megfelelő egészségügyi szűrésekkel rendelkező szülőket párosítja, és ezt a származást garantálni tudja törzskönyvvel is, így ügyelve a kiskutyák egészségére. Ezen szempontok figyelembevételével jelentősen le tudjuk csökkenteni a genetikai betegségek későbbi kialakulását, valamint az ezzel járó esetleges viselkedésproblémákat.

Az gazdáknak a saját életvitelével, illetve a kutyával kapcsolatos céljaival összhangban érdemes eldöntenie, hogy a leendő Border collie-ját mennyire tudja majd napi szinten lekötni. Munkavonalú kutyát csak akkor érdemes vásárolni, ha a benne rejlő lehetőségeket kiaknázzák, és naponta olyan elfoglaltságot tudnak neki biztosítani, amely olyan intenzív, mint az eredeti tevékenységük, a juhok melletti terelómunka. Ha hobbi célra vagy családi kutyának ilyen fajtát keresnek, akkor érdemes kiállítási vagy kevert vonalban gondolkozni, mert ezeknek a kutyáknak az aktivitás és egész napos munka iránti igénye kisebb, így könnyebben kezelhető társakká válhatnak a hétköznapiakban, mint a munkavonalú egyedek. Külön figyelmet kell fordítani a kutya szocializációjára, változatos hangokhoz, tárgyakhoz, közlekedési eszközökhöz, gyermekekhez, más kutyákhoz és állatokhoz kell őket szoktatni minél fiatalabb koruktól, hogy elkerüljük az olyan rendellenes viselkedésformák kialakulását, mint a félelem a hangos zajoktól, viharfóbia, más kutyák üldözése, terelése vagy a territoriális agresszió. A magas intelligenciájuk még nem garancia a problémamentes életre, ehhez kell a határozott, következetes nevelés a gazda részéről, hiszen a tudatos foglalkozással megelőzhető a későbbi problémák kialakulása.

VI. ÖSSZEFOGLALÁS

A mai világban a kutyatartás egyre elterjedtebb a társadalmunkban. Napjaink egyik legnépszerűbb kutyafajtájává a skót juhtenyésztők legrégebbi és legnagyobb tiszteletnek örvendő juhászkutyája, a Border collie vált. Az évszázadok során a napi munkavégzésre szelektált kutyák az urbanizálódó, modern 21. században a farmokról a városokba kerültek, ahol családi vagy hobbi kutyaként funkcionálnak. A kutyák adaptálódása nem sikerült zökkenőmentesen, ezt mutatja az, hogy a különféle viselkedésproblémák egyre elterjedtebbé váltak körükben. Ma már külön szakterület foglalkozik a kutyák rendellenes magatartásformáival, számos kutatás igazolja azt is, hogy a környezeti tényezők mellett, a genetikai háttér, az egészségügyi problémák, az öregkor és a helytelen nevelés is a kiváltó okok között szerepelhetnek.

Dolgozatomban a hazai és a külföldi Border collie tulajdonosok segítségével felmértük, hogy a fajtára milyen viselkedéselemek a legjellemzőbbek, illetve a viselkedésproblémák előfordulásának gyakoriságát vizsgáltuk. A kérdések kitértek a kutya származására, tartási körülményeire, a képzésekre, sétáltatásokra szánt időre, az eredeti munkakör végzésének lehetőségére (juhok terelése), és arra, hogy a gazdák mennyire ismerik a fajtát, valamint milyen előzetes kutyás tapasztalattal rendelkeznek. A kérdőívre összesen 1208 darab kitöltés érkezett a világ minden tájáról, ebből 520 darab magyar és 688 darab angol nyelven

A magyar kutyatulajdonosok rangsorolása alapján a figyelemfelhívó viselkedés (26,4%) és a félelmi problémák bizonyultak leggyakoribbaknak (18,9%). A viharfóbia és a petárdától, lövéstől ($r=0,4635$), valamint a hangos, csattanó zajoktól való félelem ($r=0,2598$) pozitív korrelációt mutat, ahogy a petárdától, lövéstől való félelem a hangos, csattanó zajoktól való félelemmel ($r=0,3987$). Az agresszió két formája, a területvédő viselkedés (5,2%) és a birtoklás, azaz a játék, gazda bevédése (7,9%), valamint a más kutyák üldözése, terelése (7,9%) is visszatérő viselkedésproblémának bizonyult.

Eredményeink azt mutatják, hogy a fajta népszerűségének köszönhetően egyre több Border collie tulajdonos van, akiknek a kutyája rendellenes viselkedést mutat. Az állatorvosok egyik feladata volna a megfelelő tájékoztatás fajtaválasztás előtt, valamint a meglévő viselkedésproblémák diagnosztizálása, és az esetlegesen háttérben húzódó egészségügyi problémák kizárása után viselkedés alakításában jártas szakemberek segítségének kérése.

VII. SUMMARY

In today's society, having a dog is becoming more commonly accepted. One of the most popular breeds today is originating from the Scottish-Welsh border, was and still is favourably used by the sheep farmers. It's the famous sheepdog, the Border collie. During the last centuries, the dogs who were selected strictly for their work and herding instinct, became family and hobby companions due to the urbanisation, changing their farm lifestyle to living in cities. The adaptation of these dogs were not quite successful, thus they more prone to have behavioural issues. Today, studying and treating behaviour problems has its own field of research, and many studies confirmed that environmental factors, genetic background, health issues, old age and improper training can also be found among the root causes.

This paper and research is focusing on the Hungarian and foreign Border collie population. With the help of the owners of this breed, we measured the frequency of the behaviour problems, alongside studying the basic character of the dogs. Beside these issues, the questions also focused on the dogs' origin, living circumstances, the trainings, the walkings, the sheepherding, also the time spent with these activities, and how well owners know their dogs, their previous experience with them and Border collies. 1208 people completed the questionnaire, among those 520 were Hungarians and 688 were answers from other countries.

Among owners from other countries, the biggest problems seemed to be the attention-seeking behaviour (8,9%) and fear (6,4%). Fear from storms and fear from fireworks, shooting ($r=0,4635$), and also fear from loud, sudden noises ($r=0,2598$) showed the most positive correlation. Same connection was shown with fear from fireworks, shooting and fear from loud, sudden noises ($r=0,3987$). Two type of aggression, the territorial behaviour (2,9%) and possessory behaviour (3,8%), also chasing, herding other dogs (4,3%) also seems to be common issues.

Our results show that the growing popularity affects the breed negatively, as there are a lot of Border collies, who are showing behavioural problems. One of the main job of the veterinarians would be to properly inform people before choosing a breed, to diagnose behaviour issues and to seek out to professionals who could help with those problems.

VIII. IRODALOMJEGYZÉK

1. Bradshaw J.W., Wickens S.M. (1992). Social Behaviour of Domestic Dogs. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 50-52.
2. Csányi V. (2001). *Az ember és kutya viselkedési analógiái*. Budapest: MTA Székfoglaló.
3. Csányi V. (2005). *Bukfenc és Jeromos*. Budapest: Vince kiadó.
4. Csányi V. (2012). *A kutyák szőrös gyerekek*. Budapest: Libri kiadó.
5. Dennis C. Turner, Gerulf Rieger, Lorenz Gygax. (2015). Spouses and cats and their effects on human mood,. *Anthrozoös*, 213-228.
6. DeVine, M. (1997). *Border Collies*. New York, USA: Barron's Educational Series Inc.
7. Fennell, J. (2000). *Learning the Language of Your Best Friend*. Glasgow, UK: HarperCollins Entertainment.
8. Gácsi M., Györi B., Virányi Zs., Kubinyi E., Range F., Belényi B., Miklósi Á. (2009). Explaining dog wolf differences in utilizing human pointing gestures: Selection for synergistic shifts in the development of some social skills. *Plos One*.
9. Honeycutt, R. L. (2010). Unraveling the mysteries of dog evolution. *BMC Biology*.
10. Hornsby, A. (1998). *The Ultimate Border Collie*. Nashville, USA: Howell Book House.
11. Kácsor, A. (2016). *Felmérés a hazai kutyatartók körében a kutyáknál előforduló viselkedési problémákról*. Budapest: TDK dolgozat.
12. Landsberg G., Hunhausen W., Ackerman L. . (2012). *Behaviour Problems of the Dog and Cat*. Edinburgh, UK: Elsevier Ltd.
13. Lindsay, S. R. (2000). *Handbook of Applied Dog Behavior and Training*. Iowa, USA: Iowa State University Press.

14. Miklósi Á., Kubinyi E., Topál J., Gácsi M., Virányi Zs., Csányi V. (2003). A simple reason for a big difference: Wolves do not look back at humans, but dogs do. *Current Biology*, 763-766.
15. Miklósi, Á. (2010). *A kutya viselkedése, evolúciója és kogníciója*. Budapest: Typotex kiadó.
16. Price, C. (2013). *Collie Psychology: Inside the Border Collie mind*. Colorado, USA: First Stone Publishing .
17. Rózsa, L. (2011). *Border collie*. Budapest: Totem Kiadó.
18. Savolainen P., Zhang Y.P., Luo J., Lundberg J., Leitner T. (2002). Genetic evidence for an East-Asian origin of domestic dogs. *Science*, 1610-1613.
19. Serpell, J. (1995). *The Domestic Dog*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
20. Sussam, S. (1999). *Border Collie*. Dorking, UK: PetLove kiadó.
21. Sykes, B. (2015). *Training Border Collies*. Marlborough, UK: The Crowood Press Ltd.
22. Szinák J., Veress I. (1999). *Kutyaetológia*. Budapest: Kertek 2000.
23. Topál J., Miklósi Á., Csányi V. (1997). Dog-human relationship affects problem solving behaviour in the dog. *Anthrozoös*, 213-223.
24. Walling, P. (2014). *Counting Sheep: A Celebration of the Pastoral Heritage of Britain*. London, UK: Profile Books Ltd.

IX. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton is szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Dr. Satori Ágnesnek a bizalmáért, a megosztott tudásáért, valamint a rengeteg plusz idejéért, amivel szakdolgozatom színvonalasabbá tételét segítette.

Köszönöm Dr. Ózsvári László tanszékvezető egyetemi tanárnak, hogy lehetőséget és helyszínt biztosított az Állatorvostudományi Egyetem Törvényszéki Állatorvostani, Jogi és Gazdaságtudományi Tanszékén dolgozatom megírásához.

Szeretném megköszönni minden lelkes Border collie tulajdonosnak, akik kitöltötték a kérdőívet és így járultak hozzá a dolgozat elkészüléséhez.

Köszönet illeti a családomat, a szüleimet és testvéreimet, akik mindenben támogattak, a szakdolgozat írás idején és az egyetemi évek során egyaránt.

Konzulensi ellenjegyzés

Alulírott Dr. Sátori Ágnes igazolom, hogy Szanas Petra
állatorvostan-hallgató „A Border collie viselkedése és
viselkedésproblémái” c. szakdolgozatát ismerem, azt beadásra és
védésre alkalmasnak tartom.

Budapest, 2017.11.20.

de se h

témavezető

HuVetA
ELHELYEZÉSI MEGÁLLAPODÁS ÉS SZERZŐI JOGI NYILATKOZAT*

Név: Szarvas Petra
Elérhetőség (e-mail cím): camillands@gmail.com
A feltöltendő mű címe: A Border collie viselkedése és viselkedésproblémái
A mű megjelenési adatai: 2017
Az átadott fájlok száma: 1 db

Jelen megállapodás elfogadásával a szerző, illetve a szerzői jogok tulajdonosa nem kizárólagos jogot biztosít a HuVetA számára, hogy archiválja (a tartalom megváltoztatása nélkül, a megőrzés és a hozzáférhetőség biztosításának érdekében) és másolásvédtett PDF formára konvertálja és szolgáltassa a fenti dokumentumot (beleértve annak kivonatát is).

Beleegyezik, hogy a HuVetA egynél több (csak a HuVetA adminisztrátorai számára hozzáférhető) másolatot tároljon az Ön által átadott dokumentumból kizárólag biztonsági, visszaállítási és megőrzési célból.

Kijelenti, hogy az átadott dokumentum az Ön műve, és/vagy jogosult biztosítani a megállapodásban foglalt rendelkezéseket arra vonatkozóan. Kijelenti továbbá, hogy a mű eredeti és legjobb tudomása szerint nem sérti vele senki más szerzői jogát. Amennyiben a mű tartalmaz olyan anyagot, melyre nézve nem Ön birtokolja a szerzői jogokat, fel kell tüntetnie, hogy korlátlan engedélyt kapott a szerzői jog tulajdonosától arra, hogy engedélyezhesse a jelen megállapodásban szereplő jogokat, és a harmadik személy által birtokolt anyagrész mellett egyértelműen fel van tüntetve az eredeti szerző neve a művön belül.

A szerzői jogok tulajdonosa a hozzáférés körét az alábbiakban határozza meg (**egyetlen, a megfelelő négyzetben elhelyezett x jellel**):

- engedélyezi, hogy a HuVetA-ban -ban tárolt művek korlátlanul hozzáférhetővé váljanak a világhálón,
- az Állatorvostudományi Egyetem belső hálózatára (IP címeire) korlátozza a feltöltött dokumentum(ok) elérését,
- a Könyvtárban található, dedikált elérést biztosító számítógépre korlátozza a feltöltött dokumentum(ok) elérését,
- csak a dokumentum bibliográfiai adatainak és tartalmi kivonatának feltöltéséhez járul hozzá (korlátlan hozzáféréssel),

Kérjük, nyilatkozzon a négyzetben elhelyezett jellel a helyben használatról is:

Engedélyezem a dokumentum(ok) nyomtatott változatának helyben olvasását a könyvtárban.

Amennyiben a feltöltés alapját olyan mű képezi, melyet valamely cég vagy szervezet támogatott illetve szponzorált, kijelenti, hogy jogosult egyetérteni jelen megállapodással a műre vonatkozóan.

A HuVetA üzemeltetői a szerző, illetve a jogokat gyakorló személyek és szervezetek irányában nem vállalnak semmilyen felelősséget annak jogi orvoslására, ha valamely felhasználó a HuVetA-ban engedéllyel elhelyezett anyaggal törvénytörtő módon visszaélne.

Budapest, 2017. év11.....hó23.....nap

aláírás

szerző/a szerzői jog tulajdonosa

A HuVetAMagyar Állatorvos-tudományi Archívum – Hungarian Veterinary Archive az Állatorvostudományi Egyetem Hutjra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum által működtetett egyetemi és szakterületi online adattár, melynek célja, hogy a magyar állatorvos-tudomány és -történet dokumentumait, tudásvagyonát elektronikus formában összegyűjtse, rendszerezze, megőrizze, kereshetővé és hozzáférhetővé tegye, szolgáltatassa, a hatályos jogi szabályozások figyelembe vételével.

A HuVetA a korszerű informatikai lehetőségek felhasználásával biztosítja a könnyű, (internetes keresőgépekkel is működő) kereshetőséget és lehetőség szerint a teljes szöveg azonnali elérését. Célja ezek révén

- *a magyar állatorvos-tudomány hazai és nemzetközi ismertségének növelése;*
- *a magyar állatorvosok publikációira történő hivatkozások számának, és ezen keresztül a hazai állatorvosi folyóiratok impakt faktorának növelése;*
- *az Állatorvostudományi Egyetem és az együttműködő partnerek tudásvagyonának koncentrált megjelenítése révén az intézmények és a hazai állatorvos-tudomány tekintélyének és versenyképességének növelése;*
- *a szakmai kapcsolatok és együttműködés elősegítése,*
- *a nyílt hozzáférés támogatása.*